

ਪਰਵਾਸ

ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦ

ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਟੀਮ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ

ਸ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਆਨਰੇਰੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਸਮਾਗਮ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ

ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖੀ

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੂਆ

ਪਰਵਾਸ

(ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆ

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਭਾਰਤ)

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

+919872631199

ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ

+919815100791

ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ

+918146565014

ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

+919417194812

ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

+91872867377

ਡਾ. ਮੁਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ

+917837901025

ਸਹਿਯੋਗੀ (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ (ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਕੈਨੇਡਾ)

+16045064426

ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ)

+16047658417

ਸਰਬਜੀਤ ਸੋਹੀ (ਆਸਟਰੇਲੀਆ)

+61410584302

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ (ਯੂ. ਕੇ.)

+447491073808

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ)

+19253130281

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ (ਕੈਨੇਡਾ)

+17789080914

ਟਾਇਪ ਸੈਟਿੰਗ: ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ +919465642568

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ

parvasggn@gmail.com, +9187290-80250, +9195010-27522

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ

ਸੰਵਾਦ

ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ	6-7
ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ	8-14
ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ	15-16
ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ	17-21

ਗਜ਼ਲਾਂ/ਨਜ਼ਮਾਂ

22-57

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ	ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ
ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ	ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ
ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ	ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ
ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ	ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ
ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਅਮਜਦ ਆਰਫੀ
ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ	ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼
ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ	ਰਜਿੰਦਰਜੀਤ
ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ	ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਬਟਾਲਾ
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ	ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ
ਡਾ. ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ	ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ
ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ	ਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ	

ਰਿਪੋਰਟ:- ਕਰੋਨਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

58-60

ਵਿੱਤੀ
ਸਾਹਿਯੋਗ

ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ, ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
ਸਾਹਿਤ ਸੁਰ ਸੰਗਮ ਸਭਾ, ਟਿਟਲੀ
ਇੰਡੋਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਸਟਰੇਲੀਆ
ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਅਮਰੀਕਾ

ਤ੍ਰੈ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਰੋਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਕਰੋਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਰਚਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ 'ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾ' ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਛੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸ ਤੇ ਕਰੋਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਜਿਹੇ ਉਪਰਾਲਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ, ਚਿੰਤਕ ਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ 1975 ਵਿਚ ਰਚਾਏ ਗਏ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। 1975 ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਡਾ. ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ, ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਡਾ. ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ, ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਤੇਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਬਤੌਰ ਚਿੰਤਕ ਭਾਗ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਾਵਿ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅੰਕ 'ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲ' ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੈ।

ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ (ਡਾ.)

ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ,

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਉੱਘੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸ੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹਿੱਤ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲਗਾਉ ਨੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ, ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹਿੱਤ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ

ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਾਨਵੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਕਟ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈਆਂ, ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਅੱਜ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਲੋਕ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਜਾਂ ਐਟਮੀ ਬੰਬਾ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸਦਕਾ ਦੁਨੀਆ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨੇ ਗਲਤ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ 'ਚ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਹਰ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਸਾਲ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁੱਟੇਗੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਮੁਲਕ ਤਾਂ ਇਸ ਮੰਦੀ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉੱਭਰ ਜਾਣਗੇ ਪਰੰਤੂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨਾਲ ਮਰਨ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ

ਸੰਦੇਸ਼

ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹਿੱਤ ਵਧੇਰੇ ਤਰੱਕਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਬਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਧੰਨ, ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬਦਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਖੋਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਲਾਈ ਹਿੱਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਗੰਧਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿੱਛੜ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ, ਉਹ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਤੇ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕਿ ਡਰਾਉਣੀ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਜਿਸਦਾ ਆਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤਾ ਹਿੱਤ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਆਨਲਾਈਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ, ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰਥਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਉ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਰਾ ਨੂੰ ਜਗਾਈਏ
ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਏ
ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਈਏ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਾਰੂ ਬਣ ਕੇ
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਈਏ

ਸ੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ
ਉੱਘੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ
ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ, ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
+(604)506-4426

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਇਕ ਨਾਵਲ 'ਨਿਰਵਾਣ' ਤੇ ਕਈ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਨਿਰਵਾਣ' ਨੂੰ 2013 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ, ਬੋਧਿਕ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਣਾ ਤੇ ਵੱਡਮੁੱਲੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ

ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬੜੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਰੋਤ ਸਭ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨੱਬੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਭਾਗੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਚਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਦਾਸ ਹਾਂ ਨਾ ਨਿਰਾਸ਼। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਵੇਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕ ਫਰੈਡਰਿਕ ਜੇਮਸਨ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਯੂਟੋਪਿਆ ਆਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਗੱਲ ਕਰਦੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਯੂਟੋਪੀਆਂ ਸਥਾਈ ਆਸ ਦਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹੋ। ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਮਾਨਵਤਾ, ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਨਵੀਂ ਕਿਰਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਉਭਾਰ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ 1372-74 'ਚ ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ 'ਚ ਪਲੇਗ ਦੇ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਇਸਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਯੂਰਪ ਦੀ ਅੱਧੀ ਜੰਨਸੰਖਿਆ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ ਕੀੜਿਆਂ ਮੁਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰ ਗਏ। ਸਾਰੀ ਕੈਪੀਟਲ, ਲੈਂਡ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਦੀ ਕੈਪੀਟਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਲੋਨੀਅਲਿਜ਼ਮ ਪੈਦਾ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ

ਹੋਇਆ। ਲੋਕ ਮਸਾਲਿਆਂ ਭਾਵ ਕਾਲੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਨਿਕਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਚ ਇਨਵੈਸਟ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਵੈਸਟ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਈਸਟ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕਲੋਨੀਅਲਇਜ਼ਮ ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੋਜ਼ੀਟਿਵ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਾਮੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। 1918 ਦੀ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ ਦੇਖੋ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰੋਨਾ ਇਕ ਮਹਾਮਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਜ ਵੱਡੀ ਪੋਜ਼ੀਟਿਵਿਟੀ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ। ਤਕਨੋਲੋਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਤਜਨੀਕੀ ਹੋ ਜਾਈਏ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਯੂਟੋਪੀਆ ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਸਦੀ ਆਸ਼ਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਹੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ 'ਚ ਕੁਆਰਨਟਾਈਨ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖੀਆਂ ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਕੁਆਰਨਟੀਨ ਦੇ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦੇ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਦੀ ਨੀਰਸਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕਲਾ, ਸਾਹਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ। 1665-66 'ਚ ਯੂਰਪ 'ਚ ਫੈਲੀ ਪਲੇਗ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਆਈਸੈਕ ਨਿਊਟਨ ਕੈਂਬਰਿਜ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਿਆ। ਪਲੇਗ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਲੰਮੇ ਕੁਆਰਨਟੀਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿੰਕੋਲਨਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵੁਲਸਥਰੋਪ ਮਾਨਰ ਵਿਖੇ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਘਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਪ੍ਰੀਜ਼ਮ ਸਿਧਾਂਤ' ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ। ਚਰਾਲਸ ਡਾਰਵਿਨ ਜਦੋਂ ਲੰਮੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਘਰੇ ਤੜਿਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚਲਨ ਅਤੇ ਵਿਖਥਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਿਆ। ਇਸ ਏਕਾਂਤਵਾਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ 'The origin of Species' ਲਿਖੀ। ਲਾਰਡ ਬਾਈਰਨ ਜਦੋਂ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਪਰਤਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮਾਲਟਾ ਵਿਖੇ ਕੁਆਰਨਟੀਨ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਏਕਾਂਤਵਾਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਲੰਮੀ ਕਵਿਤਾ "Farewell Malta" ਲਿਖੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ

ਹੀ ਜਦੋਂ ਕੈਂਬਰਿਜ ਵਿਖੇ ਬਾਬੂਨਿਕ ਪਲੇਗ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਤਾਂ ਜੌਹਨ ਮਿਲਟਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਏਕਾਂਤਵਾਸ "First Latin Elegy" ਲਿਖਣ ਹਿੱਤ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ। ਐਲਬੇਅਰ ਕਾਮੂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਫਰਾਂਸ 'ਚ ਫੈਲੀ ਮਹਾਮਾਰੀ 'ਤੇ 'ਪਲੇਗ' ਨਾਵਲ ਲਿਖਿਆ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਨਾਵਲ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੁਝਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਬੜੀ ਸਟੀਕ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਮਹਾਮਾਰੀ ਬੜੀ ਚਲਾਕ, ਸ਼ਾਂਤਿਰ ਅਦਿੱਖ ਵੈਰਣ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਚ ਬੜੀ ਮਾਹਿਰ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਅਤੇ ਕਾਰਗਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚਤਾ 'ਚ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।' ਪਲੇਗ ਨੈਰੇਟਿਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਕ ਪੋਈਟਿਕ ਆਈਕੋਨ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਪਰੈਸਪੈਕਟਿਵ 'ਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਯੂਰਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਲਚਰੈਲਿਟੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੋਆਰਨਟੀਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਵਜੂਦ ਸੀ। ਉਰਦੂ 'ਚ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਕੁਆਰਨਟੀਨ' ਪਲੇਗ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬੇਦੀ ਨੇ ਪਲੇਗ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ 'ਚ ਵਿਲੀਅਮ ਭਾਘਵ ਨਾਮੀ ਸਫਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬਰਅਕਸ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਸਵਾਰਥ ਅਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤਨਜ਼ੀਆਂ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਸੂਰਯਕਾਂਤ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨਿਰਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ 'ਕੁਲੀ ਭਾਟ' ਨੇ 1918 ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ, 'ਮੈਂ ਦਾਲਭੂਮ 'ਚ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਲਾਸ਼ਾਂ ਹੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਿੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਮਨੋਹਰਾ ਦੇਵੀ ਵੀ ਚੱਲ ਵੱਸੀ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੇਟਾ ਜੋ ਕਿ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਲੋਗ ਸਦਾ ਲਈ ਤੁਰ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਘੱਟ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਲਕਾਂ ਝਪਕਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰਿਓਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ 'ਨੇਰਾ ਹੀ 'ਨੇਰਾ ਸੀ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਕ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ ਨਾਮੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਹਿੰਦੀ 'ਚ 1922 ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀਨਾਥ ਸਿੰਹ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਉਲਝਨ' ਆਇਆ ਜੋ ਚੇਤਨ ਨਾਮ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਲੜਕੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਲੰਡਨ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ

ਸੀ ਪਰ ਮੱਧ ਪੂਰਬ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਕੁਆਰਨਟੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਪੱਲਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਣੀਸ਼ਵਰ ਨਾਥ ਰੇਣੂ ਦਾ 'ਮੇਲਾ ਆਚਲ' ਉਦੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉੱਤਰੀ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਪੂਰਣੀਆ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਦਿਮਾਗੀ ਬੁਖਾਰ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਲਾਇਲਾਜ ਸੀ। ਉਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਉਸ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ 'ਚ 'ਮੈਲਾ ਆਚਲ' ਨਿਕਲਿਆ। ਕੂਪਰਿਨ ਦਾ 'ਗਾਡੀ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਕਟੜਾ' ਅਤੇ ਰਾਹੀ ਮਾਸੂਮ ਰਜਾ ਦਾ 'ਆਧਾ ਗਾਂਵ' 'ਚ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ।

ਚਾਰਲਿਸ ਡਾਰਵਿਨ ਨੂੰ ਵੀ 'Origin Species' ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਆਇਆ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ 'Creative of challenge' ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਾਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਸਨਮੁੱਖ ਰਹਿਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੀ ਆਈਡੈਂਟਿਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਯੋਗੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚੈਲੰਜ ਹੈ। ਜਾਨਵਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਥੋੜ੍ਹ ਚਿਰੀ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਤੇ ਸੌਣਾ। ਮਨੁੱਖ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਕੋਈ ਇਕਹਿਰੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ Multi layer, Multi Cultural, Multi linguistic, Multi Social ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਅਤਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਫਰੇਡਰਿਕ ਜੇਮਸਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ 'Singular Modernity'। ਮੋਡਰੈਨਿਟੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੰਗੂਲੈਰਿਟੀ 'ਚ ਦੇਖਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੈਫਲ ਮਲੂਕ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਰਵਾਇਤੀ ਕਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਪਾਤਰ Ideas ਹਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਬਖ਼ਸ਼ ਗੁੱਜਰ ਦਾ ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੂਹ 'ਚ ਵੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕਰੈਕਟਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਸਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਇਸਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਫ਼ਿ

ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਕਰੋਨਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਸੋਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਥੋਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਦਰੋਂ ਪਰੋਫਿਟ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਮਝੇ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸਨੇ ਪਰੋਫਿਟ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਰੋਫਿਟੇਬਿਲਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰਰੇਟਿਵ ਮਾਈਂਡਿਡ ਬਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਪਰੋਫਿਟ ਦੇਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਿਘਾਰ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ Quality of Life and Profitability ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰੋਫਿਟੇਬਿਲਟੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਖੇਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉੱਦਮ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਪਰੋਫਿਟੇਬਿਲਟੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਖ ਧਰਮ 'ਚ ਲੰਗਰ ਇਕ ਆਈਕੋਨ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਸਥਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਵੰਡ ਛਕਣ ਨ ਰੋਟੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਕਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਲਾਗੇ ਆਉਣ ਦਾ। ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ, ਵਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ। ਸਾਹਿਤ ਵਿਚਲੇ Shot Term ਢੰਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ। ਨਿੱਠ ਕੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ। ਸਵੈ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚ ਲੈਂਡ ਦੀ ਇਨਵੇਸਟਮੈਂਟ ਜਿਹੜੀ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਚ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੋ, ਚਾਰ, ਦੱਸ ਕਿੱਲੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਗੋਂ ਪਾਣੀ, ਸੂਚਨਾ, ਤਕਨੀਕ, ਗਿਆਨ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ.
82839-48811

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਰਫਿਊਜੀ ਬੋਰਡ ਟਰੰਟੋ ਦੇ ਜੱਜ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ. ਬੱਲ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਘੇ ਚਿੰਤਕ ਵੱਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਜਾ ਵਿਚ ਸ. ਬੱਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੋਹਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼/ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰੇਡਿਉ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਟੀ. ਵੀ. 'ਤੇ ਸ. ਬੱਲ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਘਾਤਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 1920 ਦਾ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ 50 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਰ ਖੇਤਰ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਝੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ ਨੌਕਰੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਅਬਾਦੀ ਪੋਣੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਜੇਕਰ ਬੱਚਿਆਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਯੋਗ ਅਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੰਮ ਘੱਟ ਤੇ ਟੈਕਸ ਦਾ ਵੱਧ ਬੋਝ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਘਾਟਾ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਆਵਾਜਾਈ (ਟਰੈਵਲਿੰਗ) ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਧੇਰੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਰਾਇਆ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੇ। Airlines ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੱਟ ਆਮਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਵੱਜੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਟੈਕਸੀ ਵਾਲੇ, ਬਜਾਜੀ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਵਪਾਰ ਅਦਾਰੇ ਤੇ Construction ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਵੇਗਾ। ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਡੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪਵੇਗਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਤੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ,

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਗਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾ, ਮੇਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦਾ ਸਬੱਬ ਵੀ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤਲਖੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ, ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ ਰਹੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪਸੀ ਦੂਰੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ Maintenance ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਅਸੀਂ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਝਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ Mental Health ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ Issue ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ Emergency call Domestic Violence ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਵੀ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਹਨ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਮੰਦਿਰ, ਮਸਜਿਦ, ਚਰਚ ਵੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਣਗੇ, ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜ਼ਾਇਦਾਦਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਧਣ ਦਾ ਵੀ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦੀ ਹਰੇਕ ਤੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਤੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ।

ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ
ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
+14166667655

ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ: ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ

ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਡਾ ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਧਿਐਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਬਰਾੜ 27 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਵੈ-ਸਿਰਜਿਤ ਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ 135 ਦੇ ਕਰੀਬ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ 89 ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰਿਵਿਊ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 74 ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਡਾ. ਬਰਾੜ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅਧਿਆਪਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ

ਮੈਂ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪਰਵਾਸ ਰਾਹੀਂ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟਕਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਜਾਨ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਸਬਕ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਚੰਗੀਆਂ ਪਿਰਤਾਂ ਵੀ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਡਲਹੋਜ਼ੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦਿਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਰਾਜਪੁਰੇ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਡੀਗੜ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦਿਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਬਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਸਰੇ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਜੀਵਨ ਲੱਭਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਮੰਗਲ ਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਚੰਦ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਰਹਿਣ ਬਸੇਰੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਖੋਜ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਅਹਿਮਿਅਤ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਹੁਣ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਹੀਂ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਵਰਤਦੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੁਣ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਿਜੀਟਲਾਈਜ਼ਡ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਪਰਵਾਸ ਤੋਂ ਆਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੋਵਾਂਗੇ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ਪਰ ਹੁਣ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਆਨਲਾਈਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਭੂਗੋਲਿਕ ਦੂਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ/ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਇਕ ਮੰਚ ਤੇ ਇੱਕਠਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਆਦਤ ਹੈ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਬੰਦੇ ਕਦੇ ਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਮਿੱਥਿਆ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗਲੋਬਲ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਸੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਮੜਣਾ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦੀ ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਮਾਅਨਿਆਂ ਸਹੀ ਮਾਣਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸਲ ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੁਣ ਹੋਈ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਅਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਕੋਰਨਾ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਤੋੜੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਿੰਦਰਜੀਤ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਹੈ।

ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦਿਲ ਕਾਹਤੋਂ ਥਿਰ ਹੋ ਗਿਆ,
ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਇਆਂ ਨੂੰ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ

.....

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਪੀਰੀਅਡ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਭਗਦੜ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਵੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਉਸਦੀ ਲੇਖਣੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਜਾਪਾਨੀ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਤੇ ਬੁੱਧ ਦੇ ਤਾਊ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਹੈ ਉਸਦੀ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਵਿਤਾ ਹੈ 'ਪੌੜੀ'

ਪੌੜੀ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਨਾ ਚੜ੍ਹ
ਦੇਖ! ਕੋਈ ਉਲਟ ਪਾਸੇ ਤੋਂ
ਹੌਲੀ ਚਾਲ ਉੱਤਰ ਰਿਹਾ ਏ

ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਲੇ ਮਿਲ ਹੀ ਗਏ ਹਾਂ ।

ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਲ ਰੁਕ
ਮੁਸਕਰਾ
ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰ

ਹਲਕਾ ਜਿਹੇ ਗਲੇ ਲੱਗ

ਸ਼ਬਦ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਕਰ
ਵਰੁ ਕਰ, ਅਰਦਾਸ ਕਰ

ਪੌੜੀ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਨਾ ਚੜ੍ਹ
ਮਿਲ ਹੀ ਗਏ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਮਿਲ.....

ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹਨਾ ਨੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸਮਝ ਕੇ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਈਏ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮੰਜਿਲ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਵਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਸੁਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਵੀਨ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਿਦਕ ਦੀ ਇਕ ਗ਼ਜ਼ਲ ਹੈ

ਕੁੜੀਆਂ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਾਈਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ।
ਪੁਤਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਈਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ।

ਬੇਸ਼ਕ ਸਿਦਕ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਔਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਸਾਡੇ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵੀ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੀਡੀਆ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਵਾਂਗ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਨ ਸੋਸ਼ਣ ਤੇ ਡਰ ਦਾ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਟਲੀ ਵੱਸਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਧੀਰਜ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਮਨ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਲਾ ਕੇ ਯਾਰੇ,
ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨਰੋਏ।
ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸਿਖੀਏ,
ਫਿਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਹੋਵੇ।

ਇਕ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਸਾਨੂੰ ਪਿਆ ਜੋ ਲੜਨਾ।
ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਸਾਨੂੰ,
ਭਵਸਾਗਰ ਕਿੰਝ ਤਰਨਾ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨੇ ਇਟਲੀ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਡਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਦਸਤਕ ਲੇਟ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸੰਭਲਣਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕੇ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਰੰਪ ਦੀ ਆਓ ਭਗਤ ਰੁਝੇ ਰਹੇ। ਜਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇ ਰਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਲਾਕ ਡਾਊਨ

ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ: ਸਮਾਜ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਜਦੂਰ ਵਰਗ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜਦੂਰ ਹੋਇਆ। ਪਰਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰੇ ਕੈਮਲੂਪਸ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਨਜ਼ਮ ਹੈ

ਕਾਮੇ ਰੋਟੀ ਖੁਣੋਂ ਤੁਰ ਗਏ
ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ

ਗੱਡੀਆਂ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਏ
ਜਿਹੜੇ ਲਾਈਨ ਵਿਛਾਂਉਂਦੇ ਵੇਖੇ

ਇਕ ਮੰਜੀ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ
ਜਿਹੜੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ

ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਸਾਰੇ
ਸੜਕੀਂ ਦਰਦ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਹ ਦੂਰੀ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਰੱਖਣੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਜੀਉਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇ ਪੁਰਾਣਾ ਵੇਲਾ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਬਦਲੇਗਾ ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੀਏ ਤੇ ਜੇ ਮਾੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਆਡੀਓ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ

ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
98150-50617

ਨਜ਼ਮ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ

ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ
ਜਗਤ ਦੇ
ਸਿਰਮੌਰ ਤੇ
ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ

ਸ਼ਾਇਰ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ, ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਉੱਤਰ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਆਯਾਮ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿਕ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ ਛੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ 'ਸੂਰਜ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਆਰਟ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਨਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ

ਨਜ਼ਮ

ਰੋਕ ਲਏ ਕੁਦਰਤ ਨੇ
ਅਰਬਾਂ ਖ਼ਰਬਾਂ ਪਹੀਏ
ਰੋਕ ਲਏ ਕੁਦਰਤ ਨੇ
ਯਾਨ ਵਿਮਾਨ ਕਰੋੜਾਂ,
ਆਖਣ ਲੱਗੀ
ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ
ਕੇਵਲ ਉੱਡਣਗੇ ਬਸ ਪੰਛੀ ਮੇਰੇ
ਰੁੱਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਪੌਣਾਂ ਅੰਦਰ
ਛੱਤ ਬਨੇ ਚਹਿਕਣਗੇ, ਪੰਛੀ ਮੇਰੇ
ਮੇਰੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ,
ਮੇਰੀਆਂ ਘੁੱਗੀਆਂ,
ਮੋਰ, ਚਕੋਰ, ਮਮੇਲੇ
ਤਿਲੀਅਰ, ਕਾਗ, ਪਪੀਹੇ
ਮੇਰੀਆਂ ਕੂੰਜਾਂ, ਮੇਰੀਆਂ ਕੋਇਲਾਂ,
ਗਿਰਝਾਂ, ਬਾਜ ,ਕਬੂਤਰ, ਚੱਕੀਰਾਹੇ,
ਤਿੱਤਰ, ਚੁਗਲ ਬਟੇਰੇ
ਤੇ ਹੁਣ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਉੱਡਣਗੇ
ਕੇਵਲ ਪੰਛੀ ਮੇਰੇ

ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ.....
ਉੱਝ ਮੈਨੂੰ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ
ਤੇਰੇ ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ
ਤੇਰੇ ਔਜ਼ਾਰ, ਤੇਰੀਆਂ ਕਾਢਾਂ
ਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ
ਕਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਲੱਗਦੇ
ਖੇਡਦੇ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ
 ਖਿਡਾਉਣੇ
 ਉੱਝ ਮੈਨੂੰ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ
 ਤੇਰੇ ਸਾਜ਼ ਸਾਮਾਨ
 ਤੇਰੇ ਔਜ਼ਾਰ, ਤੇਰੀਆਂ ਕਾਢਾਂ
 ਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ
 ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਨਿਰਮੋਹਿਆ
 ਤੇਰੀ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਜੰਗਲ ਡਰਦੇ ਮੇਰੇ
 ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਸਾਗਰ ਕੰਬਦੇ ਮੇਰੇ
 ਤੇ ਤੇਰੇ ਹਥਿਆਰ ਮੇਰੀਆਂ
 ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲ
 ਤੇ ਪਰਬਤ ਦੀਆਂ ਪੁੱਤਰੀਆਂ
 ਜੋ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀਆਂ
 ਉੱਤਰੀਆਂ ਸਨ
 ਤੇਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਣ ਲਈ
 ਤੇਰੀ ਤਪਸ਼ ਮਿਟਾਵਣ ਖਾਤਰ
 ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਲਾ ਢੋਵਣ ਲਾਇਆ
 ਸੁੱਟਿਆ ਤੂੰ ਤੇਜ਼ਾਬ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ

ਤਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਲਏ ਮੈਂ ਤੇਰੇ
 ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਪਹੀਏ
 ਤੇਰੇ ਯਾਨ ਵਿਮਾਨ ਕਰੋੜਾਂ
 ਤੂੰ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਮੁੱਦਤਾਂ ਮਗਰੋਂ
 ਹੌਲੀਆਂ ਫੁੱਲ ਹੋ ਵਗੀਆਂ ਪੌਣਾਂ
 ਤੂੰ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਨੀਲਾ ਕੱਚ
 ਅਸਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ
 ਧਰਤੀ ਲਈ ਸਾਹ ਲੈਣਾ

ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ
 ਦੇਖ ਨਾਚ ਬਿਰਖਾਂ ਦਾ
 ਉਹ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪੋਟੇ
 ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ
 ਕਿਆ ਕਿਆ ਰੰਗ ਮੁਦਰਾਵਾਂ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ

ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ
 ਮੇਰੇ ਪਾਣੀ
 ਤੂੰ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖ ਜ਼ਰਾ
 ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ
 ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦਾ ਚਿਹਰਾ
 ਸਿਰਫ ਦੇਖ ਨਾ
 ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਦਾਗ ਵੀ
 ਧੋ ਲੈ ਰੂਹ ਦੇ
 ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਖਾਤਰ
 ਤੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ ਮੈਂ
 ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ
 ਮੈਂ

ਏਦਾਂ ਨਿਰਮਲ ਕੀਤੇ ਪਾਣੀ
 ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਖਾਤਰ
 ਮੈਂ ਰੋਕ ਲਏ ਨੇ ਤੇਰੇ
 ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਪਹੀਏ
 ਯਾਨ ਵਿਮਾਨ ਕਰੋੜਾਂ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
 ਲੁਧਿਆਣਾ
 98145-04272

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਅਕਾਦਮੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ
ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ

ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਸੱਤ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਇੱਕ ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਇੱਕ ਰੁਬਾਈਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਹਨ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਹਰ ਪੁਸਤਕ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਜਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੇ ਖਰੀ ਉੱਤਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਧਰਮ ਵੀ ਉਹ ਬਖ਼ਾਊਠੀ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਆਪਣੀ ਜਾਚੇ ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਘਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਮਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ
ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ।

ਇਹ ਜੋ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਵੇਚ
ਰਿਹਾ ਏ,
ਆਪਣੀ ਚੀਚੀ ਝੁਲਸ ਜਾਣ 'ਤੇ ਡਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਅੱਤ’ ਨੂੰ ਅੰਤ ਬਣਾਵੇ ਆਖਰ
ਕਹਿਰ ਖੁਦਾਈ,
ਜਬਰ ਜਰਦਿਆਂ ਸਬਰ ਪਿਆਲਾ
ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਜਣਨੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ
ਕੋਲੋਂ,
ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦਾ, ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨਹੀਂ
ਹਿੰਮਤ ਪੈਂਦੀ,
ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੰਦਾ ਕਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਡੁੱਬਿਆਂ ਵੇਖ
ਲਵੇ ਮੈਂ,
ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਏ, ਇਹ
ਨਾ ਭੁੱਲੀ,
ਦਿਲ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਾ, ਏਦਾਂ ਡਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕੁਝ ਏਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ,
ਜਿਉਂ ਤਿੱਤਲੀ ਅੰਗਿਆਰ 'ਤੇ ਕੋਈ
ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੱਬਾ ਰੱਬਾ ਕੂਕਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਮਰ
ਚੱਲੇ ਨੇ,
ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬਦਲ
ਗਈ ਏ,
ਅਕਲ ਮਿਲੇ, ਲੱਕੜੀ ਬਿਨ ਲੋਹਾ
ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਏਨੀ ਵੀ ਨਾ ਬਖਸ਼
ਦਿਆ ਕਰ,
ਛੋਟਾ ਬਰਤਨ, ਕੰਢਿਆਂ ਤੀਕਰ ਭਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਕੁਝ
ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,

ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰੋ ਗਿਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਮਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੈ, ਮੈਂ
ਕੀਕਣ ਦੱਸਾਂ,
ਤੇਰਾ ਇੱਕ ਧਰਵਾਸਾ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੁਬਾਈ

ਤੁਰੇ ਤੁਰੇ,
ਤੁਰਨਾ ਨਾ ਛੱਡਿਉ,
ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੀ ਚੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ,
ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਨਾ ਮੌਤ ਹਵਾਲੇ,
ਕਰਿਉ ਸੁਰਤੀ ਸੋਚ ਸਮਰਪਣ,
ਅੱਜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅੱਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੱਲ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ
ਭਾਰਤ
98726-31199

ਨਜ਼ਮ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਕੀਤੇ ਵੱਜੋਂ ਡਾ.
ਮਨਮੋਹਨ ਭਾਰਤੀ
ਪੁਲੀਸ ਵਿੱਚ
ਇਕ ਉੱਚ
ਅਧਿਕਾਰੀ

(ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ.) ਹਨ। ਡਾ.
ਮਨਮੋਹਨ ਮੂਲ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵੀ
ਹਨ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ
ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕਵਿਤਾ
ਲਿਖਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੋਧਿਕ
ਕਵੀ ਵੱਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਮੈਂ ਜਦ ਵੀ ਪੁੱਛਦਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ
ਐਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ....?
ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੋਚ ਕੇ
ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਹੀ ਸਹੀ ਨਾਮ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ

ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੈਂ ਓਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣ
ਲੱਗਦਾ

ਅੱਗੋਂ ਚੀਜ਼ ਕਹਿੰਦੀ;
‘ਜਦ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਤੈਨੂੰ
ਦੱਸੇ

ਤਾਂ ਮੰਨ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ ਏਨੀ
ਛੇਤੀ

ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦੈ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਨਾਮ ਪਸੰਦ ਹੈ?

‘ਪਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੋਲ ਥੋੜੀ ਸਕਦੀਆਂ’

‘ਇਨੀਂ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ
ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹੈਂ ?

ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ
‘ਕੱਲਿਆਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਐ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਗੱਲਾਂ
ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ

ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ’ਚ ਤਾਂ ਇਕ
ਦਮ ਨਹੀਂ’

ਦੂਜਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨਾਲ
ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ.....?

‘ਲੋਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਸਮਝਦੇ ਨੇ’

ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ?

‘ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼
ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੋਰ ਤੇ
ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ

ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਜਾਣ
ਸਕਦੈ

ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਪਿਤਾ ਜੀ, ਚੀਜ਼ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਸ 'ਚ
ਥਾਂਵਾਂ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ
ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਸੌਂਦਾ ਜਾਗਦਾ,
ਉੱਠਦਾ ਬੈਠਦਾ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚੀਜ਼
ਨੇ
ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ.....!

ਖਿਡੌਣੇ ਤੇ ਬੱਚਾ

ਬੱਚਾ ਖੇਡਦਾ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਸੰਗ
ਹਰ ਖਿਡੌਣੇ 'ਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
ਜਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਭੌਂਡੀ ਨਕਲ
ਆਦਮੀ ਵੀ ਅਜੀਬ
ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਆਪਣੇ
ਵਰਗੀ
ਦਿੱਸਣ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ 'ਚ

ਪੰਛੀਆਂ ਜਨੌਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਬਣਾਅ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਆਪਣੇ ਜਿਹਾ
ਮੋਟਰਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਅ ਦਿੰਦਾ

ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਸੰਗ

ਬੋਲਦਾ ਚਾਲਦਾ ਬੱਚਾ ਵੀ ਤਾਂ
ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ
ਆਦਮੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਹੈ.....

ਸੱਥਗਨ

ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ
ਕਿਤੇ
ਕਹਾਵਤਾਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਭਾਵ 'ਚ
ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ

‘ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ ਓਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ’ ਦਾ ਇਹ
ਅਰਥ ਨਹੀਂ
ਮੂੰਹ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿੰਨੀ
ਬਰਾਬਰ ਗਿਣਤੀ
ਗੱਲਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਹੋ
ਸਕਦੀਆਂ
ਮੂੰਹ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਕਿਤੇ ਵੱਧ
.....

‘ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ
ਲਾਉਂਦੀ’
ਮੂੰਹ ਲਾਉਣ 'ਚ ਚੁੰਮਣ ਜਿਹਾ ਕੁਝ
ਨਹੀਂ
ਪਰ ਚੁੰਮਣ ਜਿਹਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਸੁਣਦਾ
ਦਿੱਸਦਾ.....

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

‘ਕਾਠ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਦੇ ਵਾਰ ਚੁੱਲੇ ਨਹੀਂ
ਚੜ੍ਹਦੀ’

ਹਾਂਡੀ ਤਾਂ ਧਾਤ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਕਾਠ ਦਾ
ਕੰਮ ਸੜਨਾ
ਇਹ ਉਵੇਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ‘ਨੇਰੇ ’ਚ ਰੱਸੀ
ਦਾ ਸੱਪ
ਚਾਨਣ ‘ਚ ਇਕ ਦਮ ਸੱਪ ਤੋਂ ਰੱਸੀ
ਬਣ ਜਾਂਦਾ

‘ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਨਦੀਆਂ ‘ਚ ਬਹੁਤ
ਵਹਿ ਗਿਆ ਪਾਣੀ’
ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੇਲ
ਮੇਲ ਨਹੀਂ
ਸਮਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਪੀਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ
ਨਾ ਨਹਾਉਣ ਦੇ
ਇੰਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਨਦੀ
‘ਚੋਂ ਤੈਰ ਕੇ ਨਿਕਲੇਂ
ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕੱਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ
ਸਮੇਂ ‘ਚ ਡੁਬੋ ਲਵੇ.....

ਕਹਾਵਤਾਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ
ਕਿਉਂਕਿ
ਅਰਥਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਦਾ ਸਥੱਗਿਤ ਹੁੰਦੇ
ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ.
82839-48811

ਗਜ਼ਲ

ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ

ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ
ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ
ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ

ਉਸਦੇ 21 ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 16
ਨਾਟਕ ਅਤੇ 9 ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ
ਦੀਆਂ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਵੀ
ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਨਜ਼ਮ

ਸ਼ੋਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ,
ਚੁੱਪ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਹਿ ਗਏ।
ਆਪਣੇ ਜੇਡੀ ਕੱਥਦੇ ਕੱਥਦੇ,
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਜੇਡੀ ਕਹਿ ਗਏ।

ਮੈਂ-ਕਾਲ: ਤ੍ਰੈਕਾਲ

ਦਰ ਸਾਡੇ ‘ਤੇ ਆ ਗਏ,
ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣ!
“ਬਣ ਤੂੰ ਵੀ ਦਰਿਆ”,
ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਕਹਿਣ!!!
ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁ ਵੱਗਦੇ,

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਕੰਢੀਂ ਕਦੇ ਨਾ ਰਹਿਣ।
ਮੇਰਾ ਇਕ, ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੀ,
ਹੈ ਵਗਦਾ “ਦਰਿਆ”।
ਸੋਚ ਮੇਰੀ ‘ਚੋਂ’ ਜਨਮਿਆਂ,
ਇਹ ਸ਼ਬਦ: “ਖੁਦਾ”।
ਕੰਢਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬੱਝਦਾ,
ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹਾਮ।
ਫਲਸਫੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫਲਸਫਾ,
ਇੰਞ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਮੌਲਦਾ।
॥ ਰਹਾਓ ॥
ਈਸਾ ਬੁੱਧ ਤੇ ਨਾਨਕ ਵੀ,
ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਹੀ ਨਾਮ।
1.ਨਿਤਸ਼ੇ, 2.ਮਾਰਕਸ 3.ਸਾਰਤ ਵੀ,
4.ਸੂਤਰ ਬਣੇ 5.ਪੈਗਾਮ।
ਆਦਿ-ਕਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ,
ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ।
ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਸਮਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ!!!

‘ਖਾਮੋਸ਼ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ

ਮੈਂ ਹੁਣ,
ਬੋਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ,
ਬਿੰਬਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ!
ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਮੇਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ
ਸੈਨਤਾਂ,
ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ,

ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ
ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ!!!
ਮੇਰੀ ਨਦੀ,
ਮੇਰੇ ‘ਚੋਂ’ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀ,
ਮੇਰੇ ‘ਚ’ ਹੀ ਡੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ!!!
ਸਮੁੰਦਰ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੀ!!!
ਸੂਰਜ ਵੀ ਏਥੇ ਕਿਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਆਦਿਕਾਲ ਤੋਂ,
ਦ੍ਰਿਸ਼, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਣ
ਰਿਹਾ,
ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ,
ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ!!!

ਨਜ਼ਮ

ਇਸ਼ਕ, ਖੁਦਾ ਤੇ ਬੰਦਾ
ਸੁਹਣੀਏ ਨੀਂ ਸੱਸੀਏ ਨੀਂ ਹੀਰੇ,
ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਸਓ,
ਤੁਸੀਂ
ਤੂਫਾਨ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ!!!
ਬੰਦਾ, ਖੁਦਾ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਸੀ,
ਤੁਸੀਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ,
ਬੰਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ!!!

ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ
ਟੈਰਿਸ, ਕੈਨੇਡਾ
+2506354455

ਗਜ਼ਲ

ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ
ਸਿੰਘ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ,

ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਬਤੌਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ
ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਵੀ
ਅਥਾਹ ਲਗਾਉ ਹੈ। 'ਜਦੋਂ
ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਜਾਗਦੀਆਂ' ਵਾਰਤਕ
ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ
ਝੋਲੀ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਹੈ ਹਰ ਤਰਫ,
ਨਜ਼ਰ ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਵੱਲ,
ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਲਮਹੇਂ ਖਦਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ,
ਸੰਨਾਟਾ ਵੀ ਆਫ਼ਤ ਦੀ
ਦਸਤਕ ਦੇ ਰਿਹਾ,
ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਾ ਚੰਬੜੇ,
ਕੀ ਆਸਤਿਕ ਤੇ ਕੀ ਨਾਸਤਿਕ,
ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਦੁਆ ਕਰ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਆਫ਼ਤ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਕੇ,
ਕੋਈ ਖੌਫ਼ ਦੀ ਤਜ਼ਾਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਇਲਜ਼ਾਮਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦੌੜ ਤੋਂ ਥੱਕਿਆ,

ਚੰਦ ਫੁਰਸਤ ਦੇ ਪਲ ਤਲਾਸ਼ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਖੌਫ਼ ਦੀ ਇਸ ਹਨੇਰੀ ਵਿੱਚ,
ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਸਾਧਨ ਢੂੰਡ ਰਿਹਾ

ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਗਿਰੇਬਾਨ 'ਚ ਝਾਕ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਕੰਪ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ,
ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦੀ
ਸਜਾ ਕਟ ਰਿਹਾ
ਕੋਈ ਕੁਤਾਗੀ ਉਸ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਕੋਈ ਇਸ ਗਲੋਂ ਹੀ ਖੌਫ਼ 'ਚ
ਸਹਿਮ ਰਿਹਾ।

ਬਣਾਉਟੀ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਣ ਕੇ,
ਉਹ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਸਮਝ ਰਿਹਾ,
ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥਾਂ ਪਾਉਣ ਪਿਛੋਂ,
ਹੁਣ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ,
ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੋ ਭੁਲਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾ ਰਿਹਾ।

ਆਪਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ,
ਰੱਬ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਦਾ
ਅਹਿਸਾਸ,
ਪਲਕ ਝਪਕਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ
ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ,
ਉਹ ਤੋਬਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ
ਫਰਿਆਦ ਕਰਦਾ,
ਰੱਬ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਆਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ

ਸ਼ਾਇਰੀ ਅਤੇ
ਸੁਰ ਦਾ ਸੁਮੇਲ
ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ
ਦਾ ਉਹ

ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ
ਗ਼ਜ਼ਲ ਅਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਵੱਖਰੀ
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਗ਼ਜ਼ਲ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਦਿਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ' ਦਾ
ਰਚਣਕਾਰ ਸੁਰ ਸੋਚ ਤੇ ਸੋਜ਼ ਦਾ
ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਗ਼ਜ਼ਲ
ਵਿਚਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੰਦਾਜ਼
ਵਿੱਚ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ
ਗ਼ਜ਼ਲ ਪਾਠਕ ਜਾਂ ਸਰੋਤੇ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੌਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਮਨੁੱਖ
ਗਲੋਬਲੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਾ
ਲਘੂ ਮਨੁੱਖ ਹੈ

ਤਰਸਦੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬਨੇਰੇ।
ਤੁਸੀਂ ਚਾਨਣ ਖਿੰਡਾਓ-ਮੇਹਰਬਾਨੋ!
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ.....।

ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਰੌਸ਼ਨ ਇਹ
ਰਾਹਵਾਂ!
ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਸਦਾਵਾਂ!
ਜ਼ਰਾ ਉੱਠੋ ਤੇ ਆਓ ਮੇਹਰਬਾਨੋ!
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ.....।

ਜੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾ ਬੁਝੇ ਤਾਂ ਡਰ ਨਾ
ਜਾਇਓ।
ਕਿ ਕਰਕੇ ਹੌਂਸਲਾ ਦੂਜਾ ਜਗਾਇਓ।
ਚੁਫੇਰੇ ਫੈਲ ਜਾਓ-ਮੇਹਰਬਾਨੋ।
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ.....।

ਭੇਤ ਮੈਂ 'ਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾ ਗਿਆ
ਹਾਂ।
ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁੱਚੇ ਆ ਗਿਆ
ਹਾਂ।
ਤੁਸੀਂ ਨਗ਼ਮਾ ਬਣਾਓ-ਮੇਹਰਬਾਨੋ।
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ.....।

ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ

ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ-ਮੇਹਰਬਾਨੋ!
ਫ਼ਰਜ਼ ਆਪਣਾ ਨਿਭਾਓ-ਮੇਹਰਬਾਨੋ!
ਚਿਰਾਗ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਓ.....।

ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਚੁਫੇਰੇ।

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁੱਕ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਜਾਣ ਇਹ ਸਰਵਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ!
ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿਲਕਸ਼ ਮੰਜ਼ਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ!

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ
ਤਰਸ ਕਰੋ,
ਬਿਰਖ, ਬੂਟੜੇ, ਸਾਵੇ ਪੱਤਰ ਸਾਂਭ
ਲਵੋ !

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਜ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ
ਛੁਪਿਆ,
ਜਿਓਣ ਜੋਗਿਓ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ !

ਚੰਨ, ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ
ਦਿਨ ਤਰਸੋਗੇ,
ਅਜੇ ਵਕਤ ਹੈ ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ !

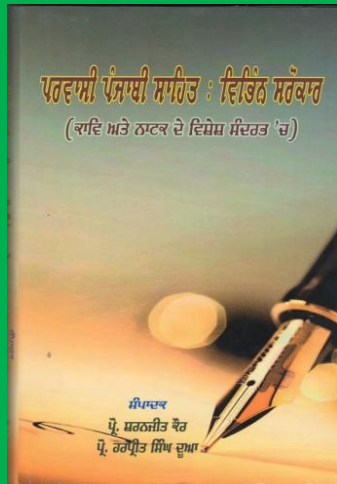
ਬਿਨਾਂ ਲਗਾਮੋਂ ਭੱਜਿਆ ਇਹ
ਬਾਜ਼ਾਰ ਫਿਰੇ,
ਸੱਜਣੋਂ, ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ !

ਉਹ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਹੋ ਜਾਊ,
'ਲੋਚੀ' ਦੇ ਬਸ ਚੰਦ ਕੁ ਅੱਖਰ
ਸਾਂਭ ਲਵੋ!

ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ

ਭਾਰਤ

98142 53315

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਗਜ਼ਲ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਐਸੋਸਿਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪੁਸਤਕ 'ਕੁਲਦੀਪ ਕਲਪਨਾ ਕਾਵਿ ਦਾ ਪਾਠਗਤ' ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਦਿਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ', 'ਗੁਲਕੰਦ' ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਤੇ ਨਾਟਕ' ਦੇ ਵੀ ਸੰਪਾਦਕ ਹਨ ਪਰਵਾਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਚ

ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ...
ਹੁਣ... ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ
ਵਾਰ ਵਾਰ
ਇਹ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ
ਘਰ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ
ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ
ਚੀਸਾਂ ਤੋਂ
ਬਿਲਕੁੱਲ ਓਵੇਂ
ਜਿਵੇਂ ਮਾਵਾਂ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ
ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬਾਲਾਂ ਨੂੰ
ਤੱਤੀਆਂ 'ਵਾਵਾਂ ਤੋਂ
ਬਿਖੜੇ ਰਾਹਵਾਂ ਤੋਂ
ਇੱਲ ਬਲਾਵਾਂ ਤੋਂ
ਤੇ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ
ਕਿਸੇ ਬੇ ਘਰੇ ਜਾਂ
ਕਿਸੇ ਯਤੀਮ ਦੀ
ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ
ਕੰਬਣੀ ਛਿੜ ਜਾਂਦੀ
ਮਨ ਸੁੰਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ
ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਦੁਨੀਆ ਦੀ
ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਤੋਂ
ਵੀ
ਵੱਧ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ
ਆਪਣਾ
ਤੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣਾ ਘਰ
ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਵਾਰ ਵਾਰ
ਇਹ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹੈ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਲੁਧਿਆਣਾ
95010-27522

ਗਜ਼ਲ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ

ਡੇਹਲੋਂ

ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ

ਜੰਮਪਲ ਅਤੇ

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੀ ਵਿਚ
ਵੱਸਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ
ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਵਿਤਾ, ਹਾਇਕੂ
ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ
ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਮੁਕਾਮ
ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਕੱਪ

ਰੀਫਿਲ ਕੀਤਾ

ਉਸੇ ਵਕਤ ਮੈਨੂੰ

ਜਗਨੀ ਸੀਰੀ ਯਾਦ ਆਇਆ

ਦੂਰੋਂ ਗਲਾਸ ਰੱਖਦਾ

ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੂਰੋਂ ਚਾਹ ਪਾਉਂਦੀ-

ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ

ਅਸਲੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ

ਅਛੂਤ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਅਛੂਤ ਹੋਣਾ-

ਕਿੰਨਾ ਦਰਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

“ਅਛੂਤ”

ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ

‘ਏ ਐਂਡ ਡਬਲਿਊ’

ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ

ਜਦ ਵੇਟਰ ਨੇ

ਕੋਫੀ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ

ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲੀ ਕੱਪ

ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ

ਫਿਰ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹ ਕੇ

ਪਰਵਾਸ

ਬੀਮਾਰੀ

ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ,

ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੂ-ਕਰਕੇ

ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਆਈ ਹਾਂ।

ਉਸ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨੇ ਤਾਂ,

ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਬੀਮਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮੁਠ

ਬੀਮਾਰਾਂ ਵਰਗਾ ਕਾਮਾ ਤੱਕ ਕੇ,

ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ

ਘਰ ਕਰਨ ਦੀ

ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਲਈ ਸੀ।

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗੁਜ਼ਲਾਂ

ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ
ਉਸਦੇ ਜਿਹਨ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਵਾਂਗੀ।

ਪਰ ਇਸਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ,
ਮਨ ਖਰਾਬ ਤੇ ਨੱਕ 'ਚ ਦਮ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ।
ਇਸਦੇ ਪਾਸ ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕੇ,
ਜਾਂ ਜਰਾ ਲੇਟ ਸਕੇ।

ਇਹ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਘਰੋਂ ਨਿੱਕਲਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ਾਮੀ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ,
ਘਰ ਪਰਤਦਾ ਹੈ।
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘਰ ਦਾ ਭਾਰ
ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ,
ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਠੰਡ, ਗਰਮੀ ਹੋਵੇ,
ਮੀਂਹ, ਹਨੇਰੀ ਹੋਵੇ।
ਨਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਦਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਨਾ ਚੈਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਨਾ ਹੀ ਡਾਕਟਰ ਦੇ,
ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਉਸ ਦੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਅੰਗਾਂ 'ਚ
ਮੇਰਾ ਨਸ਼ਤਰ ਚੁਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।
ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਰਾਤੀਂ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾਂ ਪਿੱਛੋਂ
ਘਰ ਪਰਤਦਾ ਹੈ।
ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,
ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ,
ਪਹਿਲਾਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ,
ਢਿੱਲੇ ਮਾਸ ਵਾਲਾ,
ਕੋਈ ਸੁਸਤ ਜਿਹਾ ਵਿਹਲੜ ਦੇ ਦੇ।
ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮੰਜੇ ਤੇ ਤਾਂ ਪਾਵੇਗਾ,
ਕਦੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇਗਾ।
ਮੇਰਾ ਵੀ ਵਕਤ
ਚੰਗਾ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਦਿਨ
ਮੇਰੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ ਮਾਲਕਾ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੂ-ਕਰਕੇ.....

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ
ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

+17789080914

mohandelhon@hotmail.com

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਗਜ਼ਲ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕਬੋਜ

ਅਮਰੀਕਾ

ਵੱਸਦਾ ਸ਼ਾਇਰ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ

ਕੰਬੋਜ ਹੁਣ ਤੱਕ

ਪੰਜ ਕਾਵਿ

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ, ਜਾਗਦੇ

ਅੱਖਰ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੁੱਖ, ਉਮਰ

ਦੇ ਇਕ ਮੌੜ ਤੀਕ, ਜੰਗ ਜਸ਼ਨ

ਤੇ ਜੁਗਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਨਮੁਖ ਕਰ

ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਬਦੋਂ

ਕੀ ਧੂਪ, ਚੇਤਨਾ, ਤਲਖ ਮੋਸਮੋ

ਕਾ ਹਿਸਾਬ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ

‘ਨਿਊ ਸੰਨਜ਼’ ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ

ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਬਦਲੇ ਪੁਰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ

ਨਜ਼ਮ

ਇੰਝ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ
ਮਿੱਤਰਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਣਾ ਪੁੱਤ ਬਣ

ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਾਮੱਤੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਨੂੰ

ਪਰਵਾਸ

ਮਤੀ ਦਾਸ ਦੇ ਆਰਾ ਚਲਦਾ ਹੈ
ਜਾਂ ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ
ਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ
ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਖੇਤਾ
ਨੂੰ ਵਗ
ਪਈ ਹੈ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਮਾਰ
ਯਾਦ ਕਰ ਸੱਤਰਵਿਆ ਦਾ ਉਭਾਰ
ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠੀਆਂ ਸਨ
ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜ ਦੇ ਦੈਂਤ ਨੇ
ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਰਾ ਮਾਰ
ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਝੌਂਕ ਦਿੱਤ ਸੀ
ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਦੀਆਂ
ਝਿਮਣੀਆਂ 'ਚ
ਰਹਿ ਰਹੀ ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬ
ਸਮੇਂ ਸਦਾ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ

ਨਜ਼ਮ

ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਵਕਤ ਵੀ ਬੀਤ ਜਾਵੇਗਾ
ਮੇਰੀ ਦੋਸਤ, ਤੂੰ ਹੋਂਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ
ਤਾਂ ਪਕੜ

ਹੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦੀ ਮੁੰਝ ਵਿਚ
ਫਸੇ ਹੋਏ ਕਵੀ

ਧਰਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਵਕਤ ਵੀ ਬੀਤ ਜਾਵੇਗਾ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ

ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ

+925 308 3000

ਗਜ਼ਲ

ਡਾ. ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ

ਡਾ. ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਨਾਮਵਰ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੋਲਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ, ਵਾਰਤਕ, ਖੋਜ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸਾਹਿਤ ਡੱਚ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ

ਸਾਗਰ ਮੰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ
ਆਦਮੀ ਇਕੱਲਾ ਤੁਰ ਪਿਆ
ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵ
ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਿਆ ਸੀ
ਹਨੇਰੇ ਤੁਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ
ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਲਿਤਾੜ ਕੇ
ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ
ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਵਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਇਸ ਦੌੜ ਵਿੱਚ
ਫਲਸਫ਼ਾ ਰੁਲ ਗਿਆ
ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ
ਮਲਟੀ ਨੈਸ਼ਨਲਜ਼ ਮਲ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕੁਕੂਨਸ

ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ

ਪਾਣੀ ਪੰਜ ਆਬ ਦਾ
ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਛਲ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਜਦ
ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਦੱਸਾਂਗੀ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ
ਉਸ ਦੇ ਕਸਬ ਦਾ ਹੁਨਰ
ਵੇਖਿਆ ਸੜਕ ਤੇ
ਹਜ਼ੂਮ ਬੋਲਿਆਂ ਦਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ

ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ,
ਨੌਂ ਮਿੰਟ 'ਮੈਂ' ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ।
ਨਹੀਂ! ਮੈਂ ਨੌਂ ਸਦੀਆਂ ਜਾਂ
ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ,
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਤਰਲੇ ਪਾ ਰਿਹਾ,
ਗਿੜਗਿੜਾ ਰਿਹਾ,
ਮੈਂ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਰਦ ਖ਼ਾਸੋਸ਼ੀ,
ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਬਣ ਕੇ ਜੰਮ ਗਈ।
ਕਾਲੇ ਤੂਫ਼ਾਨ-ਕਾਲੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ
ਚਕਰਵਾਤ-ਸਾਲ-ਦਰ-ਸਾਲ

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਸਦੀ-ਦਰ-ਸਦੀ
ਗੁਲਾਮ ਸ਼ਬਦ ਜਿਉਂਦਿਆਂ
ਮੇਰੀ ਮਾਂ, ਉਹਦੀ ਮਾਂ,
ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਵਾਂ
ਬੱਚੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਡਰਦੀਆਂ
ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ, ਚਾਨਣ ਨਿਗਲ
ਜਾਣਗੇ
ਕਿ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ
ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ
ਦਾਸ ਬਣਾ, ਉਹ ਲੈਂ ਜਾਣਗੇ।
ਦੂਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ
ਤਰਦੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਤਾਂ-ਬਾਹਾਂ 'ਤੇ
ਜਿਸਮ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਸੰਗਲਾਂ ਦੀ
ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਰਹੇਗੀ,
ਸਾਡੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਕਾਲਾ ਬੱਚਾ ਜਦ ਜੰਮੇਗਾ
ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਭਰੇਗੀ
ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੋਹੱਥੜ ਮਾਰਦੇ-ਮਾਰਦੇ
ਹੋਣਗੇ।
ਚਾਰ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੋਂ
ਵਿਕਦੇ ਵਿਕਾਉਂਦੇ-ਕਿਥੇ?
ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ
ਬਿਨ ਮਾਂ, ਬਿਨ ਪਿਉ

ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂਦੇ,
ਆਜ਼ਾਦ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ-ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲੱਭਦੇ
'ਜੌਰਜ ਫਲੌਇਡ' ਤਕ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ
ਮੇਰਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟਦਾ ਰਿਹਾ
ਮੈਂ ਸਫੋਕੇਟਿਡ ਰਿਹਾ
ਸੋਚਦੇ-ਆਖਦੇ-ਤਾਂਘਦੇ
ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਕੁਕੂਨਸ ਵਾਂਗ
ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ
ਜਾਗਾਂਗੇ ਫਿਰ
'ਬਲੈਕ ਲਾਈਵਜ਼ ਮੈਟਰ'
'ਨਸਲਵਾਦ'
'ਫਿਕਰਾ-ਪਰੱਸਤੀ'- 'ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ'
ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਛਾਤੀਆਂ 'ਤੇ
ਮੈਡਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਜਾ ਕੇ
ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ
ਲੰਘ ਜਾਵਾਂਗੇ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਵਾਂਗੇ
ਇੰਜ ਅਸੀਂ
ਕੁਕੂਨਸ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗੇ।

ਡਾ. ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ

ਲੰਡਨ

+44 7506 585135

ਗਜ਼ਲ

ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ

ਗ. ਸ.
ਨਕਸ਼ਦੀਪ
ਅਮਰੀਕਾ
ਵੱਸਦਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ

ਇੱਕ ਚਰਚਿਤ ਨਾਵਲਕਾਰ ਹੈ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ
ਪੁਆਉਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ
ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ
'ਰਾਤ ਦੀ ਕੁੱਖ' ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ
ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਕਰੋਨਾ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ,
ਮੈਂ ਖੌਫ਼ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਪਿਲਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਤਿਲਕਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ
ਬੇਰੁਖੀ ਦਾ,
ਅਸਲੀ ਦਰਪਨ, ਜੋ ਵਿਖਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਘੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਲਏ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚਲੇ
ਦਰਦ,
ਮੈਂ ਪੀਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਖਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

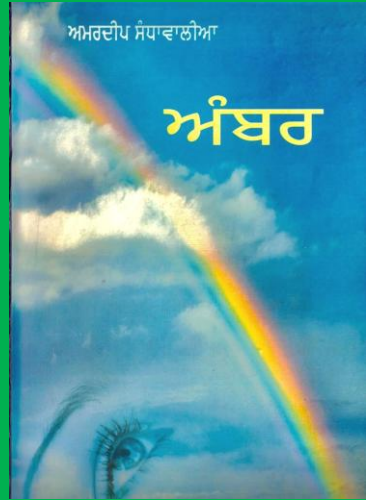
ਚੋਰ ਲੀਡਰ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮ ਦਾ ਡਰਾਮਾ
ਵੀ,
ਸੀ ਮੈਂ ਵਿਖਾਇਆ, ਤੇ ਖਿਡਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ
ਬਹੁਤ,
ਕਿਸੇ ਹਸਾਇਆ, ਕਿਸੇ ਰੁਆਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ, ਤੇ
ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ,
ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ, ਤੇ ਬਚਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਮੇਰੇ ਖੌਫ਼ ਅੰਦਰ, ਬੇਰੁਖੀ ਜਦ ਵਧੀ
ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ,
ਲਾਸ਼ਾਂ ਰੁਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ,
ਮੈਂ ਵਿਖਾਇਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ
ਤੰਗਦਿਲੀ ਤੇ,
ਇੰਝ ਮੈਂ ਬਿਨ ਬਰੂਦ ਹੀ, ਹਰਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਮੈਂ ਹਿੱਕ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ
ਬਦਲੇ,
ਇੰਝ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ, ਲਿਖਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਆਪਣੀ ਖੁਦੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ
ਹੁੰਦੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਛੋਟੇ, ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

ਦਿਸਹੱਦੇ

ਦਿਸਹੱਦੇ 'ਤੇ ਛੁਪੇ ਸੂਰਜ ਦਾ,
 ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਓ ਅਫਸੋਸ,
 ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਖਿੰਡਰੇ
 ਚਾਨਣ ਦਾ ਕਿਆਸ ਕਰੋ।
 ਹੱਦਾਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ,
 ਆਪੇ ਮਿਥੀਆਂ ਤਕਦੀਰਾਂ,
 ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਢਾਉਣ
 ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ।
 ਝੁੱਲਦੀ ਹਨੇਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਆਪੇ ਰੁਕ
 ਜਾਂਦੀ ਏ ਅਖੀਰ ਨੂੰ,
 ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਜਗਦੀ ਆਸ ਨੂੰ, ਕਦੇ
 ਭੁਲਕੇ ਨਾ ਬੇਆਸ ਕਰੋ।
 ਉਹ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਅਣਜਾਣਿਆਂ, ਜਾਂ
 ਫੇਰ ਬੇਤੁਕੀ ਵਿੱਚ ਖੋਇਆ
 ਆਪਣਾ ਪਰਿੰਦੇ ਦਾ ਸੁਭਾ, ਉਸ ਨੂੰ
 ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਲਾਸ਼ ਕਰੋ।
 ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਹੋਈ, ਆਪੇ
 ਚੜੇਗੀ ਸਵੇਰ ਨਕਸ਼ਦੀਪ,
 ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹਿੰਮਤ ਰੱਖੋ, ਥੋੜ੍ਹਾ
 ਜਿਹਾ ਧਰਵਾਸ ਕਰੋ।

ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ
 ਅਮਰੀਕਾ
 8146910997

gsnakshdeeppanjkoha@gmail.com

ਇਬਾਰਤ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ

ਗਜ਼ਲ

ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ

ਦਲਜਿੰਦਰ

ਰਹਿਲ ਇਟਲੀ

ਵੱਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ

ਕਾਵਿ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੁੱਝੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ, ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਬੜਾ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

‘ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਚੋਂ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੁਨੇਹਾ’

ਮਨ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਲਾ ਕੇ ਯਾਰੋ,
ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਨਰੋਏ।
ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸਿਖੀਏ,
ਫਿਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਸਾਨੂੰ ਪਿਆ ਜੋ ਲੜਨਾ।
ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਸਾਨੂੰ,
ਭਵਸਾਗਰ ਕਿੰਝ ਤਰਨਾ।

ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਬਣੀ ਮੁਸੀਬਤ,
ਬੇਸ਼ੱਕ ਘੜੀ ਹੈ ਔਖੀ।

ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਏਕੇ ਅੱਗੇ,
ਔਖੀ ਘੜੀ ਵੀ ਸੌਖੀ।

ਪਿੰਜਰੇ ਦਾ ਅੱਜ ਕੈਦੀ ਬਣਿਆ,
ਬੰਦਾ ਹਵਾ ਨੂੰ ਫੜਦਾ।
ਕੁਦਰਤ ਫਿਰ ਵੀ ਮਉਲੇ ਮਹਿਕੇ,
ਸੂਰਜ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ।

ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਨਿਰੰਤਰ,
ਇਹ ਉਸਦਾ ਵਰਤਾਰਾ।
ਕਾਦਿਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਬੰਦਿਆ,
ਭੇਦ ਪਿਆ ਕਦ ਸਾਰਾ।

ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਇਸ ਪਿੰਜਰੇ ਤੋਂ,
ਪਾਰ ਵੀ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਹਰ ਠੋਕਰ ਹੈ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਂਦੀ,
ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਾਦਿਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੇਕਰ,
ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋ ਕੇ ਰੈਂਦੇ।
ਨਾ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੈਦਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ,
ਨਾ ਗੱਲ ਫੰਦੇ ਪੈਂਦੇ।

ਚੁੱਪ ਦਾ ਤੂਫਾਨ

ਚੁੱਪ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਪਰ ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਚੁੱਪ

ਇਸਦਾ ਤੂਫਾਨ ਸਾਗਰਾਂ ਚੋਂ ਨਹੀਂ

ਸਬਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਝੀਲਾਂ ਚੋਂ
ਉੱਠਦੈ

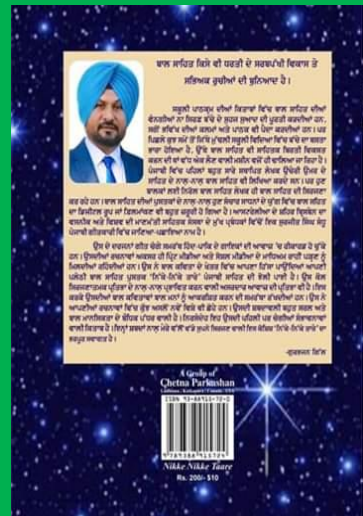
ਜੋ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਗਹਿਰਾ
ਤੇ ਪਰਬਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦੈ

ਇਹੋ ਤੂਫਾਨ ਸੰਗਮਰਮਰੀ
ਰਾਜਮਹਿਲਾਂ ਦੇ

ਜ਼ੁਲਮੀਂ ਕਿੰਗਰੇ ਢਾਅ ਕੇ
ਦੇਸ਼ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ

ਵਰਨਾ..... ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ
ਕੰਡਿਆਲੇ ਰਾਹ

ਚੁੱਪ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਨੂੰ
ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ॥

ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ
ਇਟਲੀ
00393272244388
dal.rahel@gmail.com

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ

ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ
ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ
ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਜਾਣਿਆ

ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਂ
ਹੈ। ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ
ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਹ ਕਾਵਿਕ
ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਜੁੜਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗ਼ਜ਼ਲ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਅਸ਼ਰਫੀਆਂ' ਅਤੇ ਕਾਵਿ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਬੰਸਰੀ ਕਿੱਧਰ ਗਈ'
ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ
ਕਾਵਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ
ਆਪਣੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ
ਹੈ

ਸਮਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੈ

ਸਮਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੈ,
ਕਵੀਉ, ਕਲਮਕਾਰੋ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ
ਲੋਕੋ,
ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੋ, ਐ ਅਦਾਕਾਰੋ!
ਸ਼ਬਦ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਨੇ, ਪਹਿਰੇ 'ਚ ਨੇ,
ਕਲਮਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂਕਰ ਜੀਭ ਠਾਕੀ ਹੈ,
ਐ ਫਨਕਾਰੋ,
ਸਮਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੈ,

ਬੋਲੋ !

ਬੜੀ ਦੁਬਿਧਾ 'ਚ ਨੇ ਲੋਕੀਂ,
ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਤੱਕਦੇ ਨੇ !
ਨਹੀਂ ਤਾਂ,
ਜੋ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹੈ,
ਉਹ ਸੱਚ ਸਮਝਣਗੇ,
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹੈ,
ਪਰਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ,
ਸਮਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੈ,
ਬੋਲੋ !

ਜੇ ਹੁਣ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ
ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾਂ,
ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫਿਰ ਬੋਲਣ ਲਈ
ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾਂ !

ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਾਲਿਉ ਗੂੰਗਿਉ,
ਤੁਸਾਂ ਜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਪੁੰਦਕਾਰਾ
ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ,
ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ !
ਸਮਾਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੈ,
ਬੋਲੋ !

ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਸੁਣਿਐ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡੇ
ਨਵੇਂ ਜਹੇ ਕੁਝ ਜ਼ਖ਼ਮ ਨੇ ਲੱਗੇ
ਚੱਲ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਉੱਤੇ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਫੰਭੇ ਲੈ ਕੇ
ਜਾ ਕੇ ਭੋਰਾ ਮਰਹਮ ਲਾਈਏ
ਪਤਾ ਲੈਣ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਹਵਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਹੈ
ਤੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਹੈ
ਮਾਂ ਤਾਂ ਅੜੀਏ ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਂ ਹੈ
ਹਵਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਈਏ
ਗੁਰੂ ਦਖਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾਂ
ਆਪਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਦਿਲ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ
ਸੁੱਕਦੇ ਸੁੱਕਦੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ
ਟੁੱਟਦੇ ਟੁੱਟਦੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
ਟੁੱਟੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਗਲ ਨੂੰ ਆਈਆਂ
ਮੁੜ ਕੇ ਜੋੜਨ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਲੈ ਕੇ ਦੇਸਾਂ ਇੱਕ ਫੁਲਕਾਰੀ
ਨਾਲੇ ਜੁੱਤੀ ਤਿੱਲੇ ਵਾਲੀ
ਹੋਈ ਤੇਰੀ ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਸੀ
ਜਿੱਥੇ ਤੇਰੀ ਗੋਦ ਭਰੀ ਸੀ
ਜਿੱਥੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸੀ ਹੋਈ

ਮੈਥੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੂੰ ਸੈਂ ਰੋਈ
ਉਹ ਦਰ ਚੁੰਮਣ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ

ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰੁੱਖੜੇ ਜਿਹੜੇ
ਉਹਨਾਂ ਛਾਵੀਂ ਬਹਿ ਆਵਾਂਗੇ
ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਵੀ ਧੋ ਆਵਾਂਗੇ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਹੋ ਆਵਾਂਗੇ
ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਭਾਰ ਨੇ ਮਨ 'ਤੇ
ਹੋਣ ਸੁਰਖਰੂ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਮੰਨਿਆਂ ਰਾਤ ਲੰਮੇਰੀ ਹੋਈ
ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭਾਤ ਨਾ ਹੋਈ
ਸੂਰਜ ਮੁੜ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਨੇ
ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ
ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਬਲਦੇ
ਸੂਰਜ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ, ਝੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਏਧਰ ਹੈ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮੀ
ਓਧਰ ਹੈ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮੀ
ਉਹ ਸਾਂਝੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮੀ
ਚੱਲ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਮਿਲਾਈਏ
ਜਨਮ ਭੋਇ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਚੁਕਾਈਏ
ਮੁੜ ਪਰਤਣ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ,
ਨੀ ਝੱਲ ਵਲੱਲੀਏ
ਚੱਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ

ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ

ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

+16047614504

ਗਜ਼ਲ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ
1974 ਤੋਂ
ਕੈਲਗਰੀ ਵਾਸੀ
ਹੈ ਹੁਣ ਤੱਕ

ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੁਰੀ
ਸਾਂ ਮੈਂ ਉੱਥੋਂ, ਸੁਣ ਨੀ ਜਿੰਦੇ ,ਚੰਦ
ਸਿਤਾਰੇ ਮੇਰੇ ਵੀ ਨੇ ,ਮੋਹ ਦੀਆਂ
ਛੱਲਾਂ ,ਕਾਨੇ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ,ਰੁੱਖ
ਤੇ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੱਖੇ ਛੱਪ
ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇੱਕ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ
'ਧੀ ਦਾ ਕਰਜ਼' ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ
ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਕੈਲਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ

ਤਿਰਛੇ ਜਾਂ ਗੋਲ
ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ
ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਪੱਤਣਾਂ ਦੇ ਤਾਰੂਆਂ ਨੂੰ
ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰੇ
ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਡੋਬ।

ਮੈਂ ਆਖਿਆ
ਧੀਏ
ਨੈਣ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸੋਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮੋਹ ਪਾਲਦੇ ਨੇ
ਨੈਣ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸੋਹਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ
ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ
ਅਤੇ ਧੱਕੇ-ਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ
ਰੋਹ ਜਾਗਦੇ ਨੇ ।

ਲਾਸ਼ਾਂ ਗਿਣਦਾ ਗਿਣਦਾ

ਸੋਹਣੇ ਨੈਣ

ਮੇਰੀ ਧੀ ਨੇ
ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ
ਮਾਂ!
ਸੋਹਣੇ ਨੈਣ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ
ਕਾਲੇ
ਨੀਲੇ
ਭੂਰੇ

ਲਾਸ਼ਾਂ ਗਿਣਦਾ ਗਿਣਦਾ ਸੂਰਜ
ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੋਇਆ।
ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਾਹਤੋਂ ਬੰਦਾ
ਖੁਦ ਹੀ ਖੁਦ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੋਇਆ।

ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚੋਂ
ਅੰਗਿਆਰੇ ਜੋ ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਿਰਦੇ,
ਇਹ ਤਾਂ ਓਹ ਹੀ ਲਾਵਾ ਹੈ ਜੋ

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਆਪਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਿਰ ਚੋਇਆ।

ਆਕੜ ਆਕੜ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ
ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਕਹਾਉਂਦਾ,
ਤੱਤੀ ਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ
ਪਲ ਛਿਣ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ
ਅਧ-ਮੋਇਆ।

ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ ਢਿੱਡੋਂ ਭੁੱਖੇ
ਟੋਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹ ਤੁਰਦੇ ਜਾਂਦੇ,
ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸੇਕ ਇਹਨਾਂ ਨੇ
ਅਪਣੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸਮੋਇਆ।

ਭੁੱਖ ਇਕੱਲੀ ਜੰਮਦੀ ਮਰਦੀ
ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਪੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ,
ਭੁੱਖ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ
ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰੋਇਆ।

ਮਨਾ ਦਿਖਾ ਰਸਤਾ

ਮਨਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਚਾਨਣ ਦੇ
ਘਰੇ ਜਾਵੇ।
ਜਗਾਵੇ ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਸੁੱਤੀ ਜੋ ਚਾਨਣ
ਵਿੱਚ ਨਹਾ ਆਵੇ।

ਸਿਤਾਰੇ ਚੰਦ ਤੇਰੇ ਨੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ
ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ,

ਤੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆ
ਸੰਨ੍ਹ ਕਿਉਂ ਲਾਵੇ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਮਾਰੂ ਤਾਕਤਾਂ ਭੜਬੂ,
ਘੜੇ ਕਲਮਾਂ ਲਿਖੋ ਐਸਾ, ਕਰਾਂਤੀ
ਗੂੰਜਦੀ ਆਵੇ।

ਅਸਾਡੀ ਧਰਤ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਰੇਂਦਾ ਰਾਜ
ਸਰਮਾਇਆ,
ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਲਿਬੜਿਆ ਝੱਗਾ,
ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਵੇਖ ਘਬਰਾਵੇ।

ਕਿਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਫਰੇਵਾਂ ਕਿਤੇ ਭੁੱਖ
ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸੁੱਟੇ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕਾਂ
ਬੋਲਦੇ ਧਾਵੇ।

ਬਿਮਾਰੀ ਭੁੱਖ ਏਥੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਭੁੱਖ
ਓਥੇ ਵੀ ,
ਤੇ ਕੇਵਲ ਮਰਨ ਦੀ ਖਾਤਿਰ, ਉਹ
ਤੁਰਿਆ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ
ਕੈਲਗਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ
+1(403) 605-3734
sgeetgill@gmail.com

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ

ਸੁਰਿੰਦਰ

ਸਿਦਕ

ਆਸਟਰੇਲੀਆ

ਵੱਸਦੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ
ਸ਼ਾਇਰਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ
ਹੀ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਦਬ ਜਗਤ
ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ
ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਣ
ਤੱਕ ਦੋ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਰੂਹ ਦੀ
ਗਾਨੀ’ ਅਤੇ ‘ਕੁਝ ਤਾਂ ਕਹਿ’
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਿਦਕ
ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨਿੱਜ ਤੋਂ ਪਰ ਦਾ
ਸਫ਼ਰ ਤਹਿ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਈ
ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਚਲਦੀ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਤੇਰੀ ਮਸ਼ੀਨ
ਹੁੰਦੀ।

ਕਰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਫਿਰ ਮੈਂ
ਹੁਸੀਨ ਹੁੰਦੀ,
ਅੰਬਰ ਦੇ ਗਲ ਜਾ ਲਗਦੀ, ਚੁੰਮਦੀ
ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ,

ਹੁੰਦੀ।

ਗੈਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਅੱਥਰੂ ਐਵੇਂ ਹੀ
ਵਹਿ ਤੁਰੇ ਸਨ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਤੇਰੀ
ਤੌਹੀਨ ਹੁੰਦੀ।

ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ, ਡੰਗਦਾ ਤੂੰ
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਨੂੰ,
ਤੂੰ ਨਾਗ ਹੁੰਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀ, ਮੈਂ ਆਸਤੀਨ
ਹੁੰਦੀ।

ਹਰਫੀਂ ਸਜਾਉਂਦਾ ਮੈਨੂੰ, ਰੂਹ ਨਾਲ
ਗਾਉਂਦਾ ਮੈਨੂੰ,
ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਹੋ ਕੇ, ਤੇਰੇ 'ਚ ਲੀਨ
ਹੁੰਦੀ।

ਗਲ ਸੁਣ ਲੈ ਜੋਗੀਆ ਵੇ, ਐਨਾ
ਕਿਉਂ ਦੂਰ ਰਹਿਨੈਂ ?
ਸਾਹੀਂ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ
ਬੀਨ ਹੁੰਦੀ।

ਇਕ ਤੇਰੇ ਸਾਥ ਬਦਲੇ, ਪੱਥਰ ਤੋਂ
ਰੇਤ ਹੋਈ,
ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋਰ ਟੁੱਟਦੀ, ਕਿੰਨੀ ਮਹੀਨ
ਹੁੰਦੀ?

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੇਸੀਂ ਇਕ ਦਿਨ, ਹੈ ਫਿਰ
ਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਂਦੀ,
ਬਸ ਦਿਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਹੀ ਹੈ, ਤਾਜ਼ਾ
ਤਰੀਨ ਹੁੰਦੀ।
ਮਹਿਫਿਲ ਹੈ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ, ਸੋਨੇ
ਦੀਆਂ ਨੇ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ,
ਹੁੰਦੀ ਸਿਦਕ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ , ਜੇ ਉਹ
ਜ਼ਹੀਨ ਹੁੰਦੀ!

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਬੀਤਿਆ ਬਚਪਨ ਤਾਂ ਅੱਜਕਲ
ਵਰਜਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ।
ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵੀ
ਸਜਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ।
ਮਾਂ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਦੁਆ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੀ
ਇਸ ਦੇਸ 'ਚੋਂ,
ਹਾਸਪੀਟਲ ਬਹੁਤ ਨੇਂ, ਟੀਕੇ, ਦਵਾਵਾਂ
ਬਹੁਤ ਨੇ।
ਕੁਲ ਅੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੂੰ ਹੀ
ਸਿਤਾਰਾ ਹੈਂ ਮੇਰਾ,
ਉੱਝ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ
ਕਹਿਕਸ਼ਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ।
ਇਸ਼ਕ ਤੇਰੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਦੀ ਹੈ ਦਿਸ਼ਾ

ਉੱਝ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ
ਬਹੁਤ ਨੇਂ।

ਭਰ ਗਏ ਨੇਂ ਘਰ ਬਰੂਹਾਂ ਤੀਕ
ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸਭ,
ਖੌਲ ਰਹੀਆਂ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰ
ਇੱਛਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ।

ਇੱਕ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੀ ਉਹ ਡੰਡੀ
ਠੰਢੀ ਠਾਰ ਸੀ ,
ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ,
ਤਪੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ।

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਦਰ 'ਤੇ ਆ ਕੇ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਕੂਨ,
ਪੂਜਾ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ,
ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਥਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇਂ

ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਬਤ ਰੱਖਣਾ
ਪੈਣਾ ਹੈ ਸਿਦਕ,
ਪੰਪ ਤੋਂ ਭਟਕਾਉਣ ਲਈ ਐਥੇ
ਬਲਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ
ਐਡੀਲੇਡ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ
+61452516779

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਗਜ਼ਲ

ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ

ਪਿੰਡ ਨਥਾਣਾ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ
ਦੇ ਜੰਮਪਲ
ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ
ਦੀ ਕਰਮਭੂਮੀ
ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਿੰਨ
ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਸੁੱਕੀ ਨਦੀ ਦੀ
ਰੇਤ' 'ਮੁੰਦਰਾਂ' ਅਤੇ 'ਹਵਾ ਨਾਲ
ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਬੂਹੇ' ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ
ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ
ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਯੂ ਕੇ ਦੇ ਜਨਰਲ
ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਹਨ

ਨਜ਼ਮ

ਰੋਂਦਾ ਰੋਂਦਾ ਜੀਅ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਹੱਸਦਾ ਹੱਸਦਾ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ,
ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਆਖਰ
ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਰੰਗ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਆਪਣਾ ਹੀ ਜਲ ਪੀਂਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ
ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ,
ਉੱਡ ਕੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰੇਤਾ
ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਹਾਲਤ
ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ,
ਗੋਦੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਚਾ
ਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਡਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਨਜ਼ਮ

ਮੋੜਾਂਗੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੁੱਲ
ਅਸੀਂ
ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਉੱਗਣੈ ਬਣ ਕੇ ਫੁੱਲ
ਅਸੀਂ ।

ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾ
ਲੈਣੈ
ਤਾ ਕਿ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਨਾ ਜਾਈਏ ਭੁੱਲ
ਅਸੀਂ ।

ਫਾਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਹੀ ਮੁੱਕ
ਸਕਦੇ ਹਾਂ
ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਨਾ ਜੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਭੁੱਲ
ਅਸੀਂ ।

ਬੇਰੁੱਤੀ ਹਰ ਬਾਰਿਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ
ਸੀ
ਹੋਏ ਹਾਂ ਮੌਲੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਅਸੀਂ

ਮੋੜਾਂਗੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੁੱਲ
ਅਸੀਂ
ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਉੱਗਣੈ ਬਣ ਕੇ ਫੁੱਲ
ਅਸੀਂ ।

ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ

ਸਾਉਥਾਲ, ਇੰਗਲੈਂਡ
+447916257981

ਨਜ਼ਮ

ਅਮਜਦ ਆਰਫੀ

ਅਮਜਦ

ਅਲੀ

ਸ਼ਾਕਿਰ ਦਾ

ਕਲਮੀ ਨਾਮ

ਅਮਜਦ ਆਰਫੀ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਆਰਫੀ 1974 ਤੋਂ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਚੁੱਪ ਦੀ ਬੁੱਕਲ' ਤੇ 'ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ' ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਠ ਅਦਬੀ ਐਵਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਵੇਖੇਗਾਂ ਤੂੰ,
ਖਲਕਤ ਦੇ ਗੱਲ ਫਾਹ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜਾਣੀਂ ਬੈਠਾਂ,
ਵਿੱਕਦੀ ਕਿਹੜੇ ਭਾਅ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਹੋ ਜਾਣ ਸਭ ਨਿਰੋਏ ਇੱਥੇ,
ਘੁਲੇ ਇੰਝ ਦੀ ਵਾਅ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਅਣਡਿੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ,
ਗਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਸੀਨਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਚੀਰੀ ਜਾਵਣ,
ਆਉਂਦੀ ਜਦ ਵੀ ਗਾਹ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਹਰ ਗਏ ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਅਮਜਦ,
ਬਣ ਜਾ ਆਪ ਦੁਆ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਭੁੱਲ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ ਤਰੀਕਾਂ

ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜਾਹ ਵੇ
ਰੱਬਾ

ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜਾਹ ਵੇ ਰੱਬਾ,
ਚੱਲਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਾਹ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਬਚ ਗਏ ਉਹਾ,
ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹ ਵੇ ਰੱਬਾ।

ਭੁੱਲ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ ਤਰੀਕਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਸਾਹ ਨਾਲ ਜਿੰਦ
ਧਰੀਕਾਂ

ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਇੱਕ ਉਡੀਕ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਲਾਇਆ

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਇੱਕ ਤੇ ਮਾਂਗਵੇਂ ਸਾਹ ਨੇ, ਉੱਤੋਂ ਮੌਤ
ਵੀ ਕਾਹਲੀ,
ਪੀੜੀ ਜਾਵਣ ਲਾ ਕੇ ਡੀਕਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਘੜਮੱਸ ਨੂੰ, ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ
ਰਾਤੀਂ,
ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਅੱਖਾਂ ਬਾਲ ਕੇ ਸੁੰਝੇ ਰਾਹ 'ਤੇ, ਅੱਜ
ਵੀ ਉਹਨੂੰ,
ਵੇਖਾਂ ਖਹਿ ਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਕਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਮੈਂ ਸਰਿਉਂ ਦੇ ਬੰਨੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿ ਕੇ
ਅਮਜਦ,
ਬਾਹਰੋਂ ਹੱਸਾਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਚੀਕਾਂ
ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ, ਫੇਰ ਉਡੀਕਾਂ।

ਅਮਜਦ ਆਰ.ਡੀ
ਜਰਮਨੀ
4917757922360

ਗਜ਼ਲ

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ
ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ
ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ
ਜਰਮਨੀ ਦੇ

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਟਨ
ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ
ਵਾਰਤਕ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ
ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰੁਚੀ ਰੱਖਦੇ
ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ
'ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ' 1998 ਵਿੱਚ
ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਆਪ ਪੱਤਰਕਾਰੀ
ਦੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ
ਚੱਲਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ 'ਵਾਇਸ
ਪੰਜਾਬ' ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋ

ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ

ਕਾਮੇ ਰੋਟੀ ਖੁਣੋਂ ਤੁਰ ਗਏ,
ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਗੱਡੀਆਂ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਏ,
ਜਿਹੜੇ ਲਾਈਨ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਇਕ ਮੰਜੀ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ,
ਜਿਹੜੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਸਾਰੇ,
ਸੜਕੀਂ ਦਰਦ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ,
ਲੀਡਰ ਇਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਲਈ ਔਖਾ ਵੇਲਾ,
ਮੂਰਖ ਜ਼ਜ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਥਾਵੇਂ,
ਥਾਲੀਆਂ ਖੂਬ ਵਜਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨੇਰਾ ਵੰਡਣ,
ਪਰ ਦੀਵੇ ਜਗਵਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਆਪ ਤਾਂ ਸੌਂਦੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦੇ,
ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੜਫਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਕੇ ਹਿੰਸਾ ਵਾਲੇ,
ਤੇਲ ਬਲਦੀ 'ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਬਹਿ ਕੇ ਟੀ.ਵੀ ਦੇ ਮਾਈਕ 'ਤੇ,
'ਬਾਂਦਰ' ਅੱਗਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਫਿਰਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪਾੜੇ ਪਾ ਕੇ,
ਭਾਂਬੜ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ।

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਨੇਤਾ ਕਹਿੰਦੇ,
ਉਹੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦੇ ਵੇਖੋ।

ਸੁੱਖ ਦੀ ਆਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ,
ਉਹੀ ਪੁਆੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਵੇਖੋ।

ਸੋਚਣ ਦਾ ਵੇਲਾ

ਨਜ਼ਮ

ਨਾ ਬੋਲਿਆ
ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ
ਜੇ ਬੋਲਾਂਗਾ
ਤਾਂ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

ਡਰ-ਭੈਅ ਅੰਦਰ
ਜੀਣ, ਮਰਨ ਦਾ ਖੇਲ
ਜੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ
ਘੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਿਲ ਤਿਲ ਹੋ ਕੇ
ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਚੋ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਅੱਧ-ਪਚੱਧਾ
ਲੋਕ ਤੰਤਰ

ਦੱਸ ਭਲਾਂ
ਕਰ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ?
ਏਥੇ ਕਿੰਜ ਹੋਇਆ
ਇਹ ਬੁੱਧ ਦੀ ਧਰਤੀ
ਕਿੰਜ ਬਚੇਗਾ
ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਨਕ ਦਾ
ਕੁੱਝ ਤਾਂ
ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੀ ਹੈ
ਆ ਆਪਾਂ ਕੁੱਝ
ਚਾਰਾ ਕਰੀਏ
ਸੱਚੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ
ਲੜ ਫੜੀਏ
ਡਰ ਕੇ ਨਾ ਹੁਣ
ਅੰਦਰ ਵੜੀਏ।

ਅੰਦਰ ਵੜਿਆਂ
ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ ਬਚਣੀ
ਬਚ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ
ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਚਣੀ।
ਜਾਬਰ ਨੂੰ
ਜਾਬਰ ਹੀ ਕਹੀਏ
ਥੁਹਤੋਂ ਏਦਾਂ
ਬਦਲਾ ਲਈਏ।

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ
ਵਿਟਨ, ਜਰਮਨੀ
+491733546050

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਰਾਜਿੰਦਰਜੀਤ

ਰਾਜਿੰਦਰਜੀਤ ਵਾਲਸਾਲ ਯੂ. ਕੇ. ਵੱਸਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਣ, ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਜੀਤ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਕ ਪੁਸਤਕ 'ਸਾਵੇ ਅਕਸ' (2008) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ

ਲੁਟੇਰੀ ਰੁੱਤ ਨੇ ਸਾਡੀ ਹੀ ਭਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਸੰਭਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ ।

ਨਿਗਾਹਾਂ ਬੁੱਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਲਵਾਂ,
ਸਫ਼ਰ ਚ ਤੁਰਦਿਆਂ ਇੰਨੀ ਕੁ ਚਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਠਾਰਿਆ ਰੁੱਤਾਂ ਨੇ , ਸੇਕ ਲੈ ਤੂੰ ਵੀ,
ਇਹ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਜੇ ਪੂਣੀ ਮੈਂ ਬਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ ।

ਜੇ ਨੀਰ ਭਾਫ਼ ਬਣ ਉੱਡੇ , ਵਰ੍ਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉੱਡੇ,
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹਦੀ ਮਿਸਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ ।

ਉਰੇ ਪਰੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ,
ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪੀੜ ਵੀ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ 'ਚ ਢਾਲ ਰੱਖੀ ਹੈ ।

ਨਜ਼ਮ

ਬਰਸੀਆਂ ਕਣੀਆਂ
ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਔਕਾਤ,
ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਪੁੱਛਦਾ ਨਹੀਂ
ਪਾਣੀ ਦੀ ਜਾਤ ।

ਬੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹਨ
ਇੱਕ ਆਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ,
ਇੱਕ ਨਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਧਰੋਂ
ਲੰਘੇਗੀ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਬਾਰਾਤ ।

ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੁਣ ਵੀ ਹੁੰਗਾਰੇ
ਜਾਗਦਾ ਸਾਰਾ ਨਗਰ,
ਦੇਰ ਹੋਈ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ
ਉਹ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਬਾਤ ।

ਰਾਜਿੰਦਰਜੀਤ
ਵਾਲਸਾਲ, ਯੂ. ਕੇ.
+44 7877 728263

ਗਜ਼ਲ

ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਬਟਾਲਾ

ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਬਟਾਲਾ,
ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਐਮ.
ਟੈੱਕ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜਾ
ਵੱਸਿਆ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ
ਸਾਂਝ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ। ਰੁੱਝੇ ਸਮਾਜ
ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ
ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੀ ਮੁਹੱਬਤ ਪਾ ਲਈ ਹੈ।
ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਲਾਲੀ' (ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
ਤੇ 'ਸੂਰਜਾ ਵੇ ਸੂਰਜਾ' (ਕਾਵਿ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ
ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ
ਲਗਵਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ

ਗਜ਼ਲ

ਚੁੱਪ ਉਦਾਸੀ ਉੱਤੇ ਰੋਜ਼ ਨਿਸ਼ਾਨ ਧਰੇ
ਸੁੰਨੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੌਣ ਬਿਆਨ ਕਰੇ

ਬਰਸਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਸੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪਾਣੀ ਹੈ
ਅੱਖੋਂ ਗਿਰਿਆ ਹੰਝੂ ਵੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰੇ

ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਿਣ ਮਿਣ ਹੁੰਦੀ ਚਿੜੀਆਂ
ਚਹਿਕਣ ਪਰ

ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕਲਾਪਾ ਸੁੰਨ ਮੁਸਾਨ ਕਰੇ

ਬਾਰਿਸ਼ ਅੰਦਰ ਬੂੰਦਾਂ ਵਾਂਗੂ ਨੱਚੋ ਜੋ

ਬੱਦਲ ਉਸਨੂੰ ਚਾਵਾਂ ਦਾ ਬਸ ਦਾਨ ਕਰੇ

ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਜੰਜ ਪਿਉ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਆਣ
ਢੁੱਕੀ,
ਧੀ ਨੂੰ ਵਿਹੜਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਖਰੇ

ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਤੂੰ ਵੀ ਉੱਡਣ ਲਈ ਕੋਹਰਾਮ
ਮਚਾ

ਪਿੰਜਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਾ ਅਸਮਾਨ ਧਰੇ

ਸੂਲਾਂ ਵਿੰਨੇ ਬੁੱਤ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ
ਲਾਲੀ ਹਰ ਸਿਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਗੁਲਦਾਨ ਧਰੇ

'ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ'

ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ,
ਮੁੱਖ ਤੇ ਹਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

ਹਉਮੈ ਤੇਰੀ ਪਰਬਤ ਜਿੱਡੀ,
ਪਰ ਜਿਗਿਆਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੀ ਹਰ ਮਹਿਫਿਲ ਵਿੱਚ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਤੇ ਭਾਰ ਰਿਹਾ ਏ,
ਤੋਲਾ ਮਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

ਅਪਣੇ ਦਮ ਤੇ ਉੱਡੋ ਚਿੜੀਓ ।
ਹਰ ਭਰਵਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

'ਲਾਲੀ' ਦਾ ਮਨ ਭਰਿਆ ਭਰਿਆ,
ਮਾਂ ਦਾ ਪਾਸਾ ਖ਼ਾਲੀ ਖ਼ਾਲੀ ।

ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਬਟਾਲਾ

ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ

+1(847) 361-4825

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ

ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲੇ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰੀਤ
ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਅੱਜ
ਕੱਲ੍ਹ ਕੈਨੇਡਾ

ਵੱਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ
ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ
ਦੀ ਰੁਚੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਤੇ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਣ
ਵਿਚ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਇਕ ਕਾਵਿ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਰੁੱਤਾਂ, ਦਿਲ ਤੇ ਸੁਪਨੇ'
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ
ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ
ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੋਕਾਈ
ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ
ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਤੇ
ਸੰਜੀਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਫਿਰ ਤੋਂ ਬਿਗਾਨੀ ਆਸ ਦਾ
ਮੈਂ ਭਰਮ ਐਵੇਂ ਪਾਲਿਆ,
ਕਿਉਂ ਕਾਗਜ਼ੀ ਛਤਰੀ ਦਾ
ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਆਸਰਾ ਮੈਂ ਭਾਲਿਆ।

ਪਰਵਾਸ

ਉਹ ਵਕਤ ਵੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ
ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ,

ਇਹ ਇਸ਼ਕ ਵੀ ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ ਸੀ,
ਟਲਿਆ ਨਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਟਾਲਿਆ।

ਕਲ੍ਹ ਮਨ 'ਚ ਤਨਹਾਈ ਦਾ ਸੀ ਏਨਾ
ਹਨੇਰਾ ਪਸਰਿਆ,
ਫਿਰ ਜਾਗ ਕੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਯਾਦਾਂ ਦਾ
ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ।

ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਭਾਫ਼ ਮੈਂ
ਤੇ ਮੇਘਲਾ ਹੋ ਪਰਤਿਆ,
ਤੇਰੇ ਥਲਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲਈ
ਮੈਂ ਰੂਪ ਕੀ-ਕੀ ਢਾਲਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਖੁਦ ਤੂਫਾਨ ਵਿੱਚੋਂ
ਪਰਤਣੇ ਦੀ ਆਸ ਸੀ
ਦੇਣਾ ਸਲਾਹਾਂ ਡੋਬ ਸੀ,
ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਆ ਸੰਭਾਲਿਆ।

ਬਹਿ ਕੇ ਬਰੇਤੇ 'ਤੇ ਕਦੇ,
ਉਹ ਕਰਨਗੇ ਇਹ ਤਬਸਰੇ

ਇਸ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਨੂੰ,
ਔੜਾਂ ਨੇ ਕਿੱਦਾਂ ਖਾ ਲਿਆ।

ਨਜ਼ਮਾਂ/ਗਜ਼ਲਾਂ

ਗਜ਼ਲ

ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰ
ਪੁੱਖਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਿਤੇ,
ਬਹੁਤਾ ਚਾਨਣ ਨਜ਼ਰ ਤੇਰੀ ਦਾ
ਕਰ ਨਾ ਦਏ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿਤੇ।

ਅੱਜ ਦੇ ਅਰਜਨ ਕਿੱਦਾਂ ਵਿੰਨ੍ਹਣ
ਅੱਖ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੱਛੀ ਦੀ,
ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਗਹਿਣੇ
ਧਰ ਆਏ ਨੇ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਕਿਤੇ।

ਹਰ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪੋ-ਅਪਣਾ
ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਤੁਰਿਆ,
ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਵਿੱਚੋਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਲੱਭਾਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ
ਸੁੰਨ-ਮਸਾਨ ਕਿਤੇ।

ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮੋਢੇ ਝੁਕਦੇ
ਨਾ ਹੀ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਕਦੇ,
ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਅਸੀਂ ਨਾ ਚੁੱਕਦੇ
ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਜੋ ਸਾਮਾਨ ਕਿਤੇ।

ਲਟਕੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲਾਅ ਦੇ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਵੀ ਅਰਥ ਗੁਆ ਬੈਠੇ,

ਅੰਬਰ ਵਿਚ ਉੱਡਣ ਦਾ
ਜਦ ਲੈ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਅਰਮਾਨ ਕਿਤੇ।

ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਬੇਬਸ ਦੇ ਅੱਥਰੂ
ਉਤਰੇ ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ,
ਇਉਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਉਂ ਕਰ ਆਇਆ
ਹਾਂ ਮੈਂ ਰੂਹ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਤੇ।

ਸਾਬਤ-ਕਦਮੀਂ ਤੁਰਦਾ ਸ਼ਾਇਰ
ਅਦਬੀ-ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ,
ਜੇ ਨਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਠਿੱਬੀ ਲਾਉਂਦੇ
ਹਾਕਮ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਕਿਤੇ।

ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁੱਚੇ-ਮੋਤੀ ਮੈਂ
ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਧਰ ਚੱਲਿਆਂ,
ਬੋਲ-ਰਸੀਦੀ ਵਾਪਸ ਭੇਜੀਂ, ਹੋ ਗਏ
ਜੇ ਪਰਵਾਨ ਕਿਤੇ।

ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ

ਵੈਨਕੁਵਰ, ਕੈਨੇਡਾ

+1(604) 715-5035

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ

ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ
ਵੱਸਦਾ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ ਉਹ ਜਾਪਾਨ ਦੇ
ਜ਼ੇਨ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ
ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਕਾਵਿ ਸਿਨਫ
'ਹਾਇਕੂ' ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਵੀ
ਉਸ ਨੇ ਬੜਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ

ਫਿਕਰ

ਰੂੰ ਫੰਬੇ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਵਾਂਗ ਸੀ
ਤੇਰੀ ਇਕ ਪਲ ਲੰਬੀ ਛੁਹ

ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਂ
ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਵਿਚ
ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ...

ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੇ

ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ
ਅੱਜ ਉੱਝ ਹੀ ਬੇਰੰਗ ਜਿਹਾ
ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੇ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਰਦੇਸ ਚਲੇ ਗਈ ਏਂ
ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹਾਂ !

ਤੇਰਾ ਰਾਹੇ

ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰਾਹ
ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰਾਹ

ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਜਾ
ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ
ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ

ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਬਾਰੀ ਹੈ

ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਬਾਰੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਾਲ
ਮੈਂ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ
ਜਾ ਡਿੱਗਾਂਗਾ ...

ਗੂੰਜ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ੍ਹ
ਚੁੱਪ ਦੀ ਖਾਈ ਦੇ
ਪਾਰ ਜਾ ਲੱਗਾਂਗਾ ...

ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ ਵਾਂਗ ਉੱਡਾਂਗਾ
ਤੇ ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਕੋਲ
ਜਾ ਉਤਰਾਂਗਾ।।

ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਬਾਰੀ ਹੈ ...

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੋਢੀ

ਓਸਾਕਾ, ਜਾਪਾਨ

+819059668670

sodhiparminder@gmail.com

ਗਜ਼ਲ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਪਰਵਾਸੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ

ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ 52
ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।
ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿਆਦਾਤਰ ਵੱਡੇ
ਅਕਾਰੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ
ਹਨ, ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ
ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਵਿ
ਸੰਸਾਰ ਆਤਮ ਮੁਖੀ ਅਤੇ
ਬੌਧਿਕ ਡੂੰਘਾਈ ਵਾਲਾ ਹੈ।

‘ਲਹੂ ’ਚ ਭਿੱਜੇ ਬੋਲ’

ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ
ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂਅ

-0-

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ
ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੇ
ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਲਿਖੇ
‘ਲਹੂ ’ਚ ਭਿੱਜੇ ਬੋਲ’

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਹੈ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਜੀਵਨ ਕਿਰਿਆ ਹੈ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਤੱਤਵ-ਵਾਦੀ ਹੈ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਅਵਚੇਤਨ ਦਾ
ਇਕ ਚੇਤਨ ਅੰਕੁਰ ਹੈ
ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਚੀਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਗੀਤ ਤਕ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਕਿੰਨਾਂ ਸੀਤ ਜਿਹਾ
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਹੋ
ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀਤ ਰਿਹਾ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲਾ ਸੂਰਜ
ਆਪਣੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਨਹੀਂ
ਅੰਬਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ
ਬੇਸ਼ੱਕ ਧੁੱਪਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਸਰੀ, ਕੈਨੇਡਾ

9815042638

ਰਿਪੋਰਟ: ਕਰੋਨਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਆਨਲਾਈਨ ਸਮਾਗਮ ਕਰੋਨਾ: ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਘੇ ਸ਼ਾਇਰ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸਮੁੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ, ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਧਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤ੍ਰੈ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਪਰਵਾਸੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਡਾ। ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਬਰਾੜ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ, ਤਰੱਕੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ, ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਬਾਰੇ, ਕਰੋਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫੈਲੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਾਰੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਸਰੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕੋਲ ਜਿੰਨੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ, (ਆਸਟਰੇਲੀਆ), ਡਾ. ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ, (ਲੰਡਨ), ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ, (ਲੰਡਨ), ਰਜਿੰਦਰਜੀਤ, (ਯੂ. ਕੇ), ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ, (ਇਟਲੀ), ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ, (ਜਰਮਨੀ), ਸ਼ਾਕਿਰ ਅਲੀ ਅਮਜਦ, (ਜਰਮਨੀ) ਅਤੇ ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ (ਅਮਰੀਕ) ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਵਾਸ

ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਰੋਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਉੱਘੇ ਚਿੰਤਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ. ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ, ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਿਫਿਊਜੀ ਬੋਰਡ, ਟਰਾਂਟੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਤੰਤਰ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਇਸ ਦਿਨ ਵੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਕੁਲਵਿੰਦਰ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ), ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ (ਸਰੀ), ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ (ਸਰੀ), ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ (ਸਰੀ), ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ (ਕੈਨੇਡਾ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ (ਕੈਨੇਡਾ), ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਬਟਾਲਾ(ਅਮਰੀਕਾ), ਸੁਖਿੰਦਰ (ਕੈਨੇਡਾ) ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਫ਼ਤਿਹ ਪਾ ਲਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਹਿੱਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਉਸੇ ਕਤੀ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਅਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਮੂਚੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

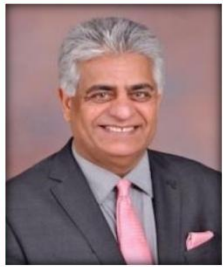
ਪੰਜਾਬੀ ਚਿੰਤਕ

ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰਜਾਬ ਆਰਟ ਕੌਂਸਲ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
ਆਈ. ਪੀ. ਐਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਖੀ ਬਾਠ
ਸੰਸਥਾਪਕ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ, ਸਰੀ

ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ
ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ, ਟਰੰਟੋ

ਸ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਕਵੀ

ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਮੋਹਨ ਗਿੱਲ, ਕੈਨੇਡਾ

ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ, ਕੈਨੇਡਾ

ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ, ਕੈਨੇਡਾ

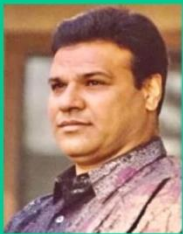
ਸੁਖਿੰਦਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ, ਜਰਮਨੀ

ਅਮਜਦ ਆਰਫੀ, ਜਰਮਨੀ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ, ਅਮਰੀਕਾ

ਕੁਲਵਿੰਦਰ, ਅਮਰੀਕਾ

ਰਾਜ ਲਾਲੀ, ਅਮਰੀਕਾ

ਨਕਸ਼ਦੀਪ ਪੰਜਕੋਹਾ, ਅਮਰੀਕਾ

ਅਮਰ ਜਿਉਤੀ, ਯੂ. ਕੇ.

ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ੇਖਰ, ਯੂ. ਕੇ.

ਰਜਿੰਦਰਜੀਤ, ਯੂ. ਕੇ.

ਦਲਜਿੰਦਰ ਰਹਿਲ, ਇਟਲੀ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿਦਕ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸੈਣੀ, ਜਾਪਾਨ

ਤੁਲੋਚਨ ਲੋਚੀ, ਭਾਰਤ